

**OSCARURILE
EUROPENE**

O corespondență de la Copenhaga, de la ceremonia decernării Premiilor Academiei Europene de Film.

Citiți textul ÎN » PAGINA 3

PRIMUL MAGAZIN CULTURAL DIN ROMÂNIA » APARE SÎMBĂTA » EDIȚIA NAȚIONALĂ » WWW.SUPLIMENT.POLIROM.RO

Suplimentul DE CULTURĂ

1,5
LEI

**SECRETUL
ADRIANEI**

PLEOȘTELI CU-NVIORARE
Adriana Babeți

Dacă mă uit pe geam, după cît e de însořit, parcă ar veni primăvara. Și totuși, nimic zglobiu în aer, fiindcă ce motive de bucurie aș avea? Nu se prea arată ceva care să-mi lățească un zîmbet pe față și să mă facă să chiui.

ÎN » PAGINA 12

NR. 209 » 13 – 19 decembrie 2008 » Săptămînal realizat de Editura Polirom și „Ziarul de Iași” » supliment@polirom.ro

FILOSOFUL FRANCEZ GILLES LIPOVETSKY:

O să aveți acces la tot, dar cum vă veți orienta în această lume a accesului total?

**Cîștigătorul
Palme d'Or 2008
în „SdC”**

Interviu realizat de Iulia Blaga

Regizorul francez Laurent Cantet a făcut o vizită extrem de scurtă în România, cît să participe la avanpremierea filmului său, *Entre les murs*, să dea niște interviuri și să ia prînzul cu Cristian Mungiu.

ÎN » PAGINILE 4-5

**Avanpremieră:
„Cum să uiți
o femeie”**

Un nou roman de Dan Lungu

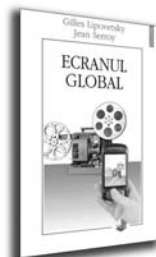
„Suplimentul de cultură” publică un fragment din noul roman al scriitorului Dan Lungu, unul jumătate de dragoste, jumătate despre dragoste.

ÎN » PAGINILE 6-7

Are 64 de ani, a stat distant în Mai '68, îi place Sarkozy și nu e apocaliptic. Se declară liberal și individualist, dar nu e de acord cu obscenitatea inegalităților contemporane. E antielitist, dar nu e relativist. Descrie lumea fără a o condamna, fără a suspecta ceea ce există de o anumită impuritate ideologică. E un filosof anticonspiraționist, un star academic care a eludat granițele universității. Se consideră un intelectual, în sensul tradițional european. Refuză eticheta specialistului plictisitor.

Citiți o cronică a volumului *Ecranul global* și un interviu realizate de Constantin Vică ÎN » PAGINILE 8-11

Lucian Dan Teodorovici: „Prin urmare, e evident că nu liberalii au obligat PSD-ul și PD-L-ul la o coaliție contra naturii, ci ei n-au reușit, pur și simplu, să-și vîndă cum se cuvine cele 18 procente posibililor clienți“.

CIRCUL NOSTRU VĂ PREZINTĂ:

Șeful pieței

În seara în care PSD-ul a hotărât, prin vot de baroni, să participe la guvernare alături de PD-L, am primit un telefon de la un prieten care n-avea rețineri în a-și arăta bucuria că liberalii s-au decis să se retragă. „Să-i vedem acum pe intelectualii. Să vedem presa“, îmi zicea prietenul meu, convins că opoziția, fie ea și atât de firavă, va fi extrem de benefică pentru PNL. După o discuție în care mi-am exprimat rezervele față de bunele intenții ale PNL-ului, care ar fi căutat de bunăvoie opoziția spre binele viitor al partidului, mi-am zis totuși că cealaltă observație a prietenului e bună: analiștii care l-au susținut necondiționat pe Traian Băsescu se vor afla de acum într-o situație destul de dificilă. Iar reacțiile lor merită urmărite, fie și din postura unui spectator oarecum amuzat.

Au fost suficiente două zile pentru a-mi asuma, din nou, naivitatea. Și asta întrucit am subevaluat rezervele de (auto)justificare ale celor care au văzut și continuă să vadă în Traian Băsescu un salvator, și nu un politician. Urmărind reacțiile publice ale susținătorilor președintelui, ale multora dintre ei măcar, n-am putut ajunge, în călătoriile mele de cititor și de telespectator, decât la două concluzii ferme. Prima, că vinovat pentru guvernul PSD-PD-L ce se contura era nimeni altul decât PNL-ul. A doua, că președintele Traian Băsescu, mînat în lupte de aceleași idealuri nefinite ale purității politice, n-a avut altă soluție decât aceea de a accepta ce s-a decis în culise, deși, spun susținătorii domniei sale, în adincul inimii prezidențiale învăluia în cinste, dreptate și adevăr. Își dorea cu totul altceva. Una peste alta, probabil guvern social-democrat-democrat-liberal era, în viziunea celor care-și expuneau ideile în scris sau la televizor, un rău evident, dar un rău impus de liberali și acceptat, în lipsă de alte soluții, de bietul președinte al României, aflat din nou în postura de victimă, ca în mai toată perioada mandatului său.

Oricît aş vrea să renunț la ironie privind lucrurile din perspectiva asta, nu reușesc. Și nu reușesc pentru că, acceptîndu-mi încă o dată poziția de simplu speculator de idei, aflat departe de București, adică de culise, tot sînt în situația de a cunoaște cîteva dintre dedesubturile jocurilor centrale. Iar unul dintre dedesubturi, extrem de vizibil de altfel, e acela că PNL-ul nu și-a asumat opoziția cu nici un fel de seninătate, dimpotrivă: oamenii lui Tariceanu sînt extrem de dornici de a fi la guvernare, probabil la fel de dornici ca baronii din PSD. Or, dacă lucrul acesta e evident pentru mine, n-are cum să nu fie sigur pentru analiștii pro-prezidențiali. Prin urmare, pornind de la această ipoteză de lucru, e evident că nu liberalii au obligat PSD-ul și PD-L-ul la o coaliție contra naturii, ci ei n-au reușit, pur și simplu, să-și vîndă cum se cuvine cele 18 procente posibililor clienți. Căci și partidul lui Băsescu, și cel al lui Geoană au fost doar niște clienți în aceste negocieri. Niște clienți care, ca orice clienți, au mofurile lor, studiază marfa pe toate părțile și, dacă nu sînt mulțumiți într-un final, se duc la altă tarabă.

PD-L s-a apropiat de PSD pentru că taraba acestora din urmă era mai plină și, în viziunea lor, oferea marfă mai de calitate. Prin procentul obținut de social-democrați în alegeri. Prin posibilitatea de a ține sub un oarecare control PSD-ul la apropiatele prezidențiale. Prin probabilitatea de a obține, în parlament, schimbarea votului uninominal, pe sistemul cu două tururi, care va elimina practic PNL-ul de pe marea scenă. Prin eventualitatea unor justificări față de electoratul propriu,

» Nu-i plîngeți de milă, chiar de pare cătrănit în momentul de față. Să fiți convinși că, așa neimplicat cum pare, șeful pieței își va lua comisionul din afacerea care tocmai se încheie.

pentru că în momentul în care lucrurile vor merge prost, partidul condus de Traian Băsescu va avea spre cine să arate cu degetul – ca întotdeauna, spre partenerii de guvernare (băgați pe git, firește, de liberali). Toate acestea, și multe altele pe care spațiul nu-mi permite să le dezvolt, au făcut din PSD o soluție pentru PD-L, una care contrabalansează ușorul deficit de imagine.

Ușor deficit am spus? Poate nici măcar, întrucît aici intervine factorul Băsescu. Deja scuzat de admiratori prin faptul că a fost obligat, sărmanul, să accepte o nouă soluție imorală, Traian Băsescu tocmai își lustruiește în liniște arsenalul pe care-l va folosi împotriva social-democraților în cazul în care guvernarea negociată acum va rămîne bătută în cuie. Pentru președinte, o soluție mai bună decît PSD-ul alături de PD-L nu poate exista. Un an întreg în care se va putea război cu ei, chiar cocoțați acolo, în guvern, îi va aduce, ca de obicei, mari avantaje electorale. Salvat moral prin faptul că i se creează imaginea unui care n-a avut ce face acceptîndu-i pe social-democrați în guvern, domnul președinte va profita din plin, continuîndu-și opoziția în timp ce se află la putere.

Negocierile de la taraba bogată continuă. Într-un colț, din spatele unei alte tarabe, mai sărăcuțe, liberalii privesc cu jînd spre clienții ce par pierduți. De-unde din lateral, cu brațele încrucișate la piept, scena e supraviețuită de șeful pieței. Nu-i plîngeți de milă, chiar de pare cătrănit în momentul de față. Să fiți convinși că, așa neimplicat cum pare, șeful pieței își va lua comisionul din afacerea care tocmai se încheie.

ROMÂNII E DEȘTEPTI

Postelectorală

De vreme ce am avut alegeri și toată România mediatică discută despre politică, nu putem să pierd ocazia și să nu scriu și eu un text politic la fel de banal ca attea altele – cu promisiunea că va fi singurul din acest final de an care se va ocupa de o temă atît de fumată.

De scris însă trebuie să-l scriu, fiindcă alegerile parlamentare din 30 noiembrie 2008 mi-au creat senzația că titlul rubricii din „Suplimentul de cultură“ pe care tocmai o citiți, „Românii e deștepti“, e foarte nimerit și bine sincronizat cu momentul actual. Spre paguba multor oameni politici români și spre bucuria multor cetățeni români care nu sînt oameni politici, ci adevărați cetățeni.

În primul rînd din viitorul parlament a dispărut în fine Partidul România Mare. Cornelii Vadim Tudor, Gheorghe Funar sau Lucian Bolcaș se retrag

unde, nu mă interesează unde, și sper să nu mai apară niciodată în peisajul politic. Români, catalogați adesea drept de pe scena mare a politicii ultimul partid naționalist românesc, după ce mai înainte dispăruse și PUNR-ul – dacă vă mai amintiți de el. Mi-ar fi făcut mare plăcere dacă și UDMR-ul, presupusul apărător al etnicilor maghiari (pentru care nu face decît plăcuțe bilingve, care nu țîn de foame), ar fi pătît același lucru. Dar mai sînt alegeri și nu se știe niciodată...

Apoi, în același viitor parlament n-au intrat nici Gheorghe Becali și nici formațiunea lui. Gheorghe (Gigi) Becali, omniprezent și în talk-show-uri, și în previziunile funeste ale unor oameni de presă, care ne speriau cu intrarea lui inevitabilă în parlament, n-a strîns suficiente voturi nici cu partidul său, Noua Generație, și nici măcar singur, în colegiul în care a candidat. Așadar, toată mediatizarea de care s-a bucurat nu i-a slujit aproape deloc. Cum nu le-a slujit nici altor candidați.

În ceea ce privește vedetele media, cîntăreții și vedetele de moment ale televiziunilor, nici cu ele cetățenii n-au fost mult mai generoși. Flooriini Călinescu sau Luminița Anghel n-au mai avut norocul lui Ion Doănelescu și al Irinei Loghin. Așadar, nici profetia cu invazia de vedete TV în Parlamentul României nu s-a împlinit.

Sigur, s-au petrecut și aberații electorale: candidați cu mai puțin de o sută de voturi au fost aleși, iar oameni care au strîns peste zece mii de voturi au rămas pe dinafară. Nu uit însă că aberațiile se datorează sistemului elaborat de politicieni – și că o bună parte dintre cei care l-au votat au rămas acum pe dinafară tocmai grație contribuției lor la încălcarea acestuia. A fost un fel de justiție poetică...

Bineînțeles, după alegeri s-a deplins prezența redusă la vot. Așadar, românii nu au conștiință civică. De parcă una din marile preocupări ale guvernelor și camerelor legislative românești din ultimii nouăsprezece ani ar fi fost să le păstreze conștiința aia civică și să le sporească încrederea în virtuțile oamenilor politici! De fapt a fost pe dos. Mie prezența la vot mi s-a părut chiar destul de mare pentru niște oameni politici atît de mici.

Îmi amintesc de previziunile catastrofeice lansate pe ici, pe colo prin mass media cînd s-a hotărît introducerea votului uninominal. Incredibil! Nemaivăzut! Cum să lași populimea să aleagă oameni în loc de liste? Ce, badea Gheorghe sau Costică frizerul or să fie în stare să evalueze doctrine și programe politice? Sigur că n-or să fie! Prostovanul ăla cu opt (sau zece) clase e în stare să distingă între omul politic responsabil și vedeta TV cu sîni mari? Of, of! Să vedeți acum cum se umple parlamentul de cîntăreți, oameni de televiziune și oameni care vin să vorbească la televiziune! Cum să lași românii de rînd să voteze în sistemul uninominal (de fapt pseudo-uninominal)?

Totuși s-a votat uninominal – în mare măsură grație încăpățînării președintelui Traian Băsescu. Mă rog, aproximativ, dar suficient cît să se vadă cît de bine știe să aleagă poporul român. Și, după părerea mea, poporul s-a descurcat destul de bine.

CORESPONDENȚĂ DIN COPENHAGA

„Gomorra“ – marele învingător la Oscarurile europene

Cea de-a XXI-a ceremonie a decernării Premiilor Academiei Europene de Film a avut loc sâmbătă, 6 decembrie, la Copenhaga.

Iulia Blaga

„La Copenhaga n ganguri pârăsite/Mai mor și azi fetețe cu chibrite/Unde stăpîn e capitalul încă/Fetețe rătăcesc în noapte adîncă.“ M-au bîntuit versurile proletcultistului A. Toma în timp ce-mi făceam drum pentru prima oară spre Danemarca. Dar Copenhaga rezista. De la Otopeni, cursa spre München a fost arhiplină pentru că se anulase Düsseldorful și avionul nostru a preluat încărcătura – din care cauză am și întîrziat. La München aștepta însă un angajat al aeroportului care ne-a preluat pe cei cinci întîrziatzi pentru Copenhaga și ne-a trambalat cu o dubiță pînă la avion, trecînd printr-un control fulger al pașapoartelor. Dar tot am mai avut de stat pentru că avionul avea ceva stricat la sistemul de presurizare, așa că am fost dați jos, urcați în autobuz și duși în terminal.

După o oră și ceva, stewardesa japoneză, care la coborîre ne-a oferit Moși Crăciunii de ciocolată și cite un „We're very sorry“, ne-a întîmpinat cu cuvintele memorabile (ne pregăteam să decolăm): „Doamnelor și domnilor, mai facem o încercare“. A mai vărsat niște bere pe un pasager și s-a încurcat la poezioara în engleză la aterizarea la Copenhaga – lucruri care au făcut din cea cea mai simpatică și mai umană stewardesă întîlnită pînă acum.

Copenhaga e politicoasă și rece. Pe la ora 14 începe să se însereze, așa că cel mai bine e să te plimbi dimineața. Sîmbătă dimineață, cînd e pustiu. Și aici sînt țigani români. Ei stau prin centru și vînd pe plastice puse pe jos prostioare de Crăciun pe bază de beculete sinistre, dar și arici colorați sau trandafiri. Sînt destul de mulți pe lîngă Primărie și Tivoli – celebrul parc de distracții care a servit, se spune, drept model pentru Disneyland-ul

din Paris. Alți doi țigani, cu o vioară și orgă, cîntau *The Winner Takes It All* pe una dintre cele mai circulante artere comerciale din oraș. La concurență cu peruani. De fapt, peruani și țigani au ajuns ca McDonald's-urile. Îi găsești peste tot, în orice țară europeană, și știi exact la ce să te aștepti de la ei.

Dacă ceva e putred în Danemarca, e posibil să fie de anul trecut, cînd fumatul a fost interzis în locurile publice. Grea viață au aici fumătorii. Îi vezi pilcuri-pilcuri în fața restaurantelor, dezbrăcați, dîrdîind de frig. Nici în hoteluri nu se fumează. Pătești 1.500 de coroane (cam 200 de euro) dacă ești prins, bani care se duc la fundațiile care ți ajută pe bolnavii de cancer. Am prins un mîting ecologist. M-am uitat cu obidă la oamenii îmbrăcați în urși polari care strigau la 3 grade ceva ininteligibil.

De cînd cu campania antifumat, e plin de fetețe cu chibrituri în Danemarca.

Anamaria Marinca a stat cel mai mult pe scenă

Eu n-am venit însă aici ca să fumez, ci ca „să transmit“ de la cea de-a 21-a ceremonie a decernării Premiilor Academiei Europene de Film.

Mai e jumătate de oră. Presa se strînge în sala specială care i-a fost destinată la Forum, clădirea unde are loc ceremonia. Cei mai mulți sînt jurnaliști de la agenții de presă (spanioli se aud cel mai tare) și fotografi. Față de ediția de anul trecut, de la Berlin, e mai bine. Sala e mai mare. Ni se dă și de mîncare (inclusiv shrimpi!!!), plus un catalog foarte lucios cu nominalizatii și palmaresurile trecute. Mă uit cu drag la palmaresul de anul trecut, cînd 432 a fost desemnat Filmul European al Anului, iar Cristian Mungiu – Regizorul European al Anului. În acest an nu avem nici o nominalizare. *Boogie*, care era pe lista de eligibili alături de alte 43 de filme, nu i-a convins pe membrii EFA.

(.....)

În timpul cu puncte-puncte, am urmărit ceremonia. A fost mult mai reușită și decît anul trecut, și decît acum doi ani. Gazda, actorul danez Mikael Bertelsen, a făcut glume bune și foarte bune. Cel mai simpatic a fost cînd nu era în direct la televiziune. „Să nu vă ridicăți să mergeți la vecu în timpul ceremoniei! Cine urcă pe scenă să aibă grijă să nu cadă în apă!“ (căci scena era șmecheră, cu apă în spate). Emoționantă și foarte emoționată a fost Dame Judi Dench, care a tremurat pînă a urcat pe scenă, și a tremurat și după ce a terminat de rostuit speech-ul – dar nu în timp ce îl spunea. Da, *Gomorra* are cinci premii și e învingător absolut.

Regizorul european al anului, Matteo Garrone, împreună cu Anamaria Marinca

Era de așteptat, dar tot mă bucur. M-am mirat însă că regizorul Matteo Garrone a refuzat, și la conferința de presă de după, și în interviuri, să exprime un statement clar împotriva mafiei din Napoli, care a declarat că-l vrea mort pînă la Crăciun pe autorul cărții după care s-a făcut filmul, Roberto Saviano. Se teme și el, spune doar că a descris lumea „dinauntru“, așa cum a surprins-o Saviano.

Anamaria Marinca a fost însă actrița care a stat cel mai mult pe scenă. Ea a prezentat, împreună cu regizorul danez Bille August, premiul Descoperirea Europeană a Anului și Premiul Regizorului european al Anului. Apoi, Bille August a plecat și Anamaria a rămas să-și anunțe pe invitați, ca în fiecare an, să facă donații pentru Programul World Food. Dar anul ăsta n-a făcut nimeni scandal. Nimeni nu s-a urcat beat pe scenă... Iar cînd Wim Wenders a anunțat că pe 11 decembrie Manoel de Oliveira împlinește 100 de ani, aproape că nu l-a mai ascultat nimeni. Mai vreau să spun ceva: Premiul People's Choice – adică ce au votat spectatorii – s-a acordat ultimului *Harry Potter*!

PALMARES

Filmul european al anului – *Gomorra*

Regizorul european al anului – Matteo Garrone (*Gomorra*)

Actorul european al anului – Toni Servillo (*Gomorra* și *Il Divo*)

Actrița europeană a anului – Kristin Scott Thomas (*Il ya longtemps que je t'aime*)

Scenaristul european al anului – Maurizio Braucci, Ugo Chiti, Gianni di Gregorio, Matteo Garrone, Massimo Gaudioso și Roberto Saviano (*Gomorra*)

Premiul „Carlo di Palma“ pentru directorul de imagine al anului – Marco Onorato (*Gomorra*)

Premiul de Excelență – Magdalena Biedrzycka (pentru costumele din *Katyn*)

Compozitorul anului – Max Richter (*Waltz with Bashir*)

Descoperirea europeană a anului – *Hunger* de Steve McQueen

Premiul FIPRESCI – *La graine et le mulet* de Abdellatif Kechiche

Documentarul european al anului – Premiul ARTE – *Rene de Helena* Trestikova (Cehia)

Premiul UIP pentru scurtmetraj – *Frankie* de Darren Thornton (Irlanda)

Premiul pentru întreaga activitate – Dame Judi Dench

Premiul European Achievement in World Cinema – Soren Kragh-Jacobsen, Kristian Levring, Lars von Trier și Thomas Vinterberg – fondatorii Dogmei

Premiul People's Choice – *Harry Potter și Ordinul Phoenix* de David Yates

Toni Servillo este actorul european al anului

LAURENT
CANTET» „A fost o muncă de echipă, în care responsabilitatea a fost împărțită. De aceea nu-mi revendic niciodată meritul singular al acestui film. Dacă există filme care se fac în echipă, *Entre les murs* este exemplul perfect.”

SUPLIMENTUL LUI JUP

BIBLIOTECA DIN PETRILA DE ION BARBU

LUCIAN BLAGA

LAUDĂ
SOMNULUILAURENT CANTET DESPRE *ENTRE LES MURS*, PALME D'OR-UL 2008:„Copiii mei mi-au spus
că este cel mai bun film
pe care l-am făcut”

A făcut o vizită extrem de scurtă în România, cît să participe la avanpremieră filmului său, *Entre les murs* / *În clasă*, din cadrul Festivalului Filmului Francez (filmul a intrat pe 11 decembrie în sălile din România), să susțină o conferință de presă, să dea niște interviuri și să ia prînzul cu Cristian Mungiu. La discuția pe care am avut-o, la Institutul Francez din București, a participat și Anne Moroianu, profesoară în film, dar și în viață (la College Dolto din Paris) și măritată cu un român. *Entre les murs* este ecranizarea romanului omonim scris de François Begaudeau, care a fost profesor pînă să se dedice scrisului. François Begaudeau interpretează în film rolul profesorului, alături de elevi aleși în urma unor ateliere organizate timp de un an la College Dolto, unde predă Anne Moroianu.

Adevăratul brand de țară

În epoca patriotismului de criză, un gest neașteptat a tulburat discret apele în care ne-am așezat: dublul campion mondial la skandenberg Ion Onescu a plecat la competiția ce-avea să-l ducă pe prima treaptă a podiumului cu un CD în geantă. Pe CD-ul respectiv era înregistrat imnul de stat al țării noastre.

„Iron” Onescu, după cum i se zice în domeniul brațelor de fier, a făcut lucrul ăsta cu aceeași naturalitate cu care alți sportivi

cară după ei MP3 playere pline cu manele; cu același firesc cu care mușchiuloșii patriei noastre se întînesc la restaurante pentru a pune la cale guverne de criză economică; cu același glas liniștit cu care președintele și proaspătul premier anunță noi alianțe cu vechii dușmani, întru „propășirea materială și spirituală” a noastră, a tuturor, cum în curînd îi vom auzi pe membrii coaliției clamînd cu mîna pe Biblie.

Știrea că un român a ajuns campion mondial la

braț de fier nu e neapărat surprinzătoare. Trăim într-un teritoriu populat cu indivizi care adoră să-și umfle mușchii, de cele mai multe ori, în lipsa unui adversar. Care-și folosesc brandul pentru a-și umfla „brendul” personal, într-un continuu exercițiu de rebranding. Adevărata știre e că acest „Iron” a dat de veste că va ieși campion mondial înainte s-ajungă la competiția din Canada; că a fost, în permanență, egal cu el însuși și perfect conștient de drumul spre medalia de aur;

și că s-a asigurat c-atunci cînd organizatorii vor da „play”, nu va auzi „Trei culori cunosoc pe lume”.

Un mic exercițiu de imaginație: dacă mîine s-arda o lege prin care imnul României să poată fi folosit în campania electorală viitoare, îl vom auzi pînă la saturație, de cîteva zeci de ori pe zi. Nu am nici un dubiu că toate măgăoaiele și megafonoanele amplasate pe Dacii papuc care tirie candidații prin orașe vor oferi trecătorilor remixuri ale lui „Deșteaptă-te, române!” cu vocile acestora. Unii dintre ei vor merge mai departe și-și vor croi

LA LOC teleCOMANDA

Alex SAVITESCU

costume în tricolor, alții vor angaja fițe cu fițe din muzica de playback pentru a le cînta, în deschiderea concertelor din piețele orașelor, imnul de stat.

Trag nădejde că Ion „Iron” Onescu nu va intra în politică. Este, intrucîtva, ferit de tentația asta: nici un șef de partid nu-și va pune în frunte, la viitorul uninominal cu redistribuire, un atlet dintr-un sport

netelevizată și nepopularizat. Dar cred că posturile noastre de televiziune pot să-i scoată la lumină acestui domn compatriot povestea, așa cum americanii știu s-o facă de fiecare dată. Pentru că, altfel, va mai trece mult timp pînă cînd în curțile caselor noastre vor apărea steaguri ale României, în locul sperietorilor de ciori și al afișelor cu candidații în WC-ul din fundul curții.

Interviu realizat de Iulia Blaga

Ce mi se pare interesant este că în filmele dvs. vorbiți despre oameni care-și caută locul, ori aici îi întâlnim înainte de a începe să-l caute.

Laurent Cantet: Pentru mine aceasta e originea lumii: în școală începi să reflectezi la cine ești, la rolul pe care îl poți juca în acest imens sistem, și tot aici începi să-ți cauți armele pentru a-ți putea găsi locul.

Anne Moroianu: Iar elevii joacă roluri. Un elev, într-o clasă, e un actor în fața celor 24 de colegi ai săi. Există rolul celui bun, rolul celui rău, rolul insolentului.

Ca-n viață.

L.C.: Exact. Eu am fost mirat să văd, de pildă, cum Carl (*n.red. – Nanor, elev și actor în film*), la un atelier la care i-am cerut să facă lucruri destul de dure vizavi de profesor, ca să văd pînă unde-l poate duce violența, era în stare să-i spargă fața lui François, dacă l-aș fi lăsat. Două secunde mai târziu, i-am spus: „Ai ajuns la noua școală la mijlocul anului; ești un pic timid și vrei să pari un băiat de treabă” – scenă care e în film –, și dintr-o dată s-a schimbat și a devenit un băiat demn de milă, draguț. Această schimbare a fost atât de evidentă încît mi-am spus că așa se întîmplă poate în mod normal. Cu cît acești copii sînt plasați printre cei mai proști elevi, cu atît sînt mai capabili să treacă de la un rol la altul. Prima scenă pe care am scris-o după ce am citit romanul lui François a fost cea a întîlnirii comisiei de disciplină, iar motivul pentru care am vrut să fac filmul a fost că doream să ajung la acea comisie de

disciplină și, mai ales, la acea frază care mi se pare cea mai crudă din film: Suleiman trebuie să traducă în franceză ceea ce spune mama sa și să le comunice profesorilor – „Mama crede că sînt un copil bun”. Pentru un tip dur cum e Suleiman, acesta e lucrul cel mai greu de pronunțat. De aici a plecat filmul.

Ceea ce mi se pare interesant în film este că fiecare situație devine una de schimb, o transmitere a ceva. Există o scenă care îmi place foarte mult, cea în care Suleiman îi zice profesorului: „Se spune că vă plac bărații”.

A.M.: Și aici, dintr-o dată, intri în intimitatea profesorului.

L.C.: Da, dar François acceptă acest gen de discuție pentru că va încerca să creeze în Suleiman acel soi de homofobie prezentă la toți acești puști.

A.M.: Da, mai ales în acest mediu.

L.C.: Și atunci François spune: „Te deranjează dacă aș fi homosexual?”. François își asumă niște riscuri indiferent de ce răspuns ar da, dar asta cred că e exaltant în meseria de profesor.

A.M.: Mie mi s-a întîmplat de mai multe ori – nu am fost întrebată direct dacă sînt gay, dar elevii vor să cunoască sexualitatea profesorilor. Și, cum sînt foarte bună prietenă cu un profesor gay, homosexualitatea fiind pentru elevi de neconceput, credeau că sînt căsătorită cu acest prieten sau că eram amanta lui. Deci îți pun o mulțime de întrebări ca să se liniștească și să se poată concentra la lecție. Și atunci îți pui problema pînă unde poți răspunde la întrebările lor și pînă unde poți duce discuția despre propria ta intimitate.

L.C.: De altfel, homosexualitatea este una dintre marile teme care-i preocupă la această vîrstă. De aceea, François face cel mai bun lucru: îl privește în față pe

elev și-i spune: „Hai să vorbim despre asta!”. Aceasta e strategia lui aproape tot timpul, de a-și duce elevii pînă la capătul judecății lor și de a le arăta că raționamentul lor s-a terminat prea repede.

A.M.: E adevărat, într-un moment al filmului e vorba de homosexualitate, dar în altele e vorba despre rasism sau despre acceptarea copiilor care vin din alte țări. Iar în film vedem că faptul că doi copii sînt negri nu înseamnă că automat se și plac. Ei se acceptă în funcție de niște criterii care nouă ne scapă.

Cum s-au comportat elevii în postura de actori?

A.M.: Nici unul dintre ei n-a încercat să se pună în valoare. De pildă, sînt elevi cu roluri mai importante decît ale altora care au rămas puțin în umbră. Dar nici unul n-a încercat să le ia fața celor care apăreau mai puțin pe ecran. N-au încercat să facă pe vedetele.

L.C.: Îmi place că filmul arată clasa ca un fel de democrație, dar și că a fost realizat după principiile democrației. Cu dorința de a lua în considerare ce spun unul și altul. A fost o muncă de echipă, în care responsabilitatea a fost împărțită. De aceea nu-mi revendic niciodată meritul singular al acestui film. Dacă există filme care se fac în echipă, *Entre les murs* este exemplul perfect și e în perfect acord cu lucrurile pe care le tratează.

Credeți că le e mai ușor azi oamenilor să-și găsească locul decît, să zic, înaintea revoluției industriale?

L.C.: Cred că înainte locurile erau mult mai bine definite. Făcea parte dintr-o categorie – erai țăran sau erai nobil

sau burghez. Cu cît căile s-au amestecat, cu atît omul s-a fragilizat.

Credeți că sînt multe persoanele care azi nu-și găsesc locul?

L.C.: Cred că da. Cu toții ne întrebăm adesea dacă într-adevăr ne-am găsit locul, de unde sentimentul că am uzurpat locul altuia. Și eu resimt asta. Sînt într-adevăr rezgizor? Nu sînt cumva autorul unei șmecherii? Poate că toată lumea simte asta la un moment dat. Înainte, știai că dacă ești țăran, o să recoltezi cartofi toată viața. Acum, multitudinea de meserii a dus la un fel de abstractizare. Într-un alt film de-al meu, *L'emploi du temps*, eroul nu se mai regăsea în această abstractizare. Sînt tot mai multe momentele în care ne putem întreba dacă nu sîntem cumva niște escroci, niște impostori.

A.M.: Iar eu, dacă mă uit la elevii mei, văd că ei sînt de părere că pot fi orice, chiar dacă pe urmă își dau seama că au jucat un rol.

L.C.: Da, dar acest lucru e și apanajul adolescenței. Și eu visam la 12 ani că o să iau Nobelul, că o să mă fac scafandru sau astronaut. Băiatul meu vrea acum să se facă baschetbalist profesionist sau realizator de jocuri video, dar e și un soi de joacă în asta.

Ați fost un elev bun?

L.C.: Da.

Datorită părinților?

L.C.: Poate, nu știu. Am fost un copil curios, care participa foarte mult la ore. Am avut mereu o relație intimă cu școala, ea era lumea mea. Îmi petreceam timpul cu profesori, înconjurat de profesori. Părinții

mei erau profesori, iar prietenii lor care veneau pe-acasă erau tot profesori. Aveam sentimentul că profesorii sînt niște ființe umane, lucru care nu se întîmplă cu unii elevi. La o avanpremieră a filmului, în Franța, a existat o reacție care mi-a plăcut: un băiat de vreo 15 ani a vrut să ia cuvîntul în fața a 300 de persoane. I s-a dat microfonul – în sală erau vreo 150 de profesori, și nu doar profesorii lui –, și a spus: „Ce m-a interesat este imaginea pe care ne-o creați și faptul că arătați că nu sîntem cretini, dar și că ați arătat cum lucrează profesorii și cum arată culisele lumii lor. E prima oară cînd văd profesori vorbind între ei”.

A.M.: Sînt surprinși să vadă că profesorii vorbesc între ei tot despre elevi.

L.C.: *Entre les murs* le dă profesorilor posibilitatea să-și depășească funcția care e complet dematerializată. În fața elevilor, profesorul e un corp, nu o ființă omenească.

E adevărat că ați spus într-un interviu că aveți senzația că n-ați reușit să înțelegeți cu totul această lume?

L.C.: Cred că vorbeam înainte de a începe filmul despre sentimentul de a fi exclus din lumea școlii. Copiii mei nu doreau să-mi vorbească pentru că aceasta era lumea lor și o apărau de privirile mele, iar profesorii cred că sînt atît de des judecați de toată lumea încît se apără prin tăcere. Da, eram curios să văd cum e.

Copiii dvs. au văzut filmul?

L.C.: Da, băiatul și fiica mea l-au văzut, s-au recunoscut în elevi și mi-au spus că este cel mai bun film pe care l-am făcut pînă acum.

Secvență din *Entre les murs*, Palme d'Or-ul 2008

ÎN CURÎND, UN NOU ROMAN DE DAN LUNGU:

Cum să uiți o femeie

Jumătate de dragoste, jumătate despre dragoste. Așa s-ar putea defini, pe scurt, noul roman al lui Dan Lungu. Andi și Marga s-au cunoscut într-o împrejurare ciudată și locuiesc împreună de un an și jumătate. Sînt tineri jurnaliști și lucrează la același ziar dintr-un oraș de provincie, ea la pagina de mondenități, iar el la investigații. Deși între ei lucrurile par în regulă, într-o bună zi Marga dispare, lăsînd un sibilnic bilet de adio. În lipsa unei explicații raționale, Andi, bulversat și ros de întrebări, apelează la un întreg arsenal de strategii ale uitării. Viața lui se complică și mai mult odată cu întîlnirea unui grup de neoprotestanți și cu sentimentul că Dumnezeu e pe urmele sale. Tot răul e spre bine, iar finalul poveștii nu e neapărat fericit, ci doar altfel. Desigur, nu lipsesc maliția, (auto)ironia și umorul. Tulburător și uneori amuzant, înfiorat de neliniști existențiale și cutreierat de psihologii accidentate, *Cum să uiți o femeie* este, în același timp, o carte despre dizolvarea mizantropiei și recucerirea inocenței, despre toleranță, despre cum se poate vorbi de Dumnezeu în ziua de azi.

Dan Lungu

Am zăbovit mult în jurul acelei cafele – câteva ore. Eu, care de obicei o dădeam peste cap, de dușcă, și porneam la treabă... De fapt, acea cafea a fost vreo trei. Pe care le-am descintat îndelung, cu mintea rătăcind de la un gînd la altul, hălăduind printre imagini, reluînd obsesiv și despiciind în patru replici și gesturi. Momentele plăcute, de visare cu ochii deschiși, cînd parcă nu te dai desprins din plasma unei realități imponderabile, alternav cu scene chinuitoare, scînteieri de luciditate sau incertitudini pentru care aș fi sacrificat orice să le limpezesc. Alunecările în reverie, protectoare în felul lor, le succeda efortul de a mă smulge dintr-o realitate rea, insuportabilă, a eșecurilor și suspiciunii, mai mult sau mai puțin închipte. Nu reușeam nici cum să găsesc echilibrul, calmul, bunăsimțul. Succesivă ritmică a stărilor alcătuită un soi de frison al memoriei și al sentimentelor, greu de ținut în frîu. Un cutremur blind, dar de durată. Un seism care nu surpă pereții întregi, ci macină nisipul, structura fină. Privit din afară, probabil că nu arătam decît ca un om căzut pe gînduri în fața unei cești de cafea. Nimic spectaculos. Privind dinăuntru, oricît de puternic ai fi, în cele din urmă ochiul se dizolvă. Se lichiează și se infiltrează impresii printre detalii dispartate. Doar o privire retrospectivă, migăloasă și calmă, poate reconstitui episoadele unei hemoragii a memoriei: suvoi de imagini acompaniat de murmurul devastator al sunețelor dureroase auzite vreodată, coagulate eventual în cuvinte. O reconstituire artificială, creație a imaginației, pornind

de la cioburi care răsăr din senin cu te miri ce prilej. Artificială, dar care e mai mult decît nimic. Ca o fotografie care nu înlocuiește persoana dispărută sau aflată undeva departe, dar care te ajută să ți-o înfățișezi.

Vecinii de deasupra s-au trezit așa cum s-au culcat: cu chef de harță. De la pîrul din chiuveță trecuseră la altă chestiune importantă pentru armonia cuplului, și anume cine coboară în acea dimineață după cafea, căci tocmai se terminase. Eram absolut de acord că e o problemă de maximă însemnătate, eu însumi nu-mi putusem rotunji ochii decît cu ajutorul binecuvîntat al cafeinei, însă ceea ce mă nedumeria era energia cu care reușeau să se jignească, și asta în absența cafelei.

„A băgat în el cafea de credeam c-o să-i plesnească inima... Cică nu lipise geană noaptea dinainte.” „Că tu n-ai băut... că tu numai te-ai uitat la el cît e de frumos...” „Am băut și eu, da' normal. Practic el a terminat-o.”

Nu știu exact de ce, dar simțeam că cearta lor îmi prinde foarte bine, așa că m-am așezat într-o poziție comodă.

„Eu am coborît ieri după apă minerală, ți-am spus! Și nici nu mergea liftul, așa că am făcut sport pe scări. Asta ar trebui să se pună cît două drumuri...” „Pe mine nu mă interesează, frate-tu a terminat-o, așa că tu coborî!” „Da' de unde să știu că exact frate-miu a terminat-o și n-ai crăpat-o tu?” „Păi, de unde să știu...? Pune mîna și dă-i un telefon, na!” „Bravo! Și ce să-i spun? Băi frate-miu, e adevărat că ai fost ieri pe la mine și mi-ai dat iama în cafea, asta să-i spun?” „Da' eu de un să știu că tu chiar ai mers ieri pe scări... După apă, vreau să spun.” „Tre' să mă crezi pe cuvînt! Dacă nu, întreabă liftul, na!” „Cum tu nu știi dacă frate-tu a băut ultima gură de cafea, așa n-am eu habar dacă liftul era stricat sau nu...” „M-ai amețit de tot. Adică?” „Adică fugi după cafea!” „Alo! Cu cine te trezești vorbind?” „Cu tine vorbesc, n-aș mai vorbi! Că-i iese omului pîrul prin căciula pînă...” „Auzi, știi ceva? Am o idee... Dacă tu recunoști că ești porc, eu cobor după cafea...” „Nu înțeleg...” „Adică dacă tu recunoști aici în fața mea că...” „Da' eu știu că sînt un porc, ce naiba să mai recunosc!” „Bine... bine... hai că mă car după cafea...”

După un timp ocupat sonor cu moșmondeli s-a auzit și ușa de la intrare. Apoi vecinul a strigat, oarecum liniștit: „Iar tu ești o timpită!”

După acest intermezzo „radiofonic” binevenit, care m-a distras de la problemele mele incilcite, am făcut cîțiva pași prin cameră. Amortisem. Pe piciorul drept abia puteam călca. Fumul de țigară atrîna greu, ca un cer încărcat. Șchiopătînd, am ajuns în cele din urmă la baie. Aerul mi s-a părut mult mai curat. Ca în virful muntelui. Mi-am privit în oglindă fața descompusă, cearcănele lăbărțate, pîrul smotocit. Parcă eram mort de trei zile și mă prezentasem singur la autopsie. Mi-am îndepărtat buzele cît să mi se vadă dinții

și am strîns maxilarele. Cam cum fac maimuțele pe Discovery. Nu știu de ce, mi se părea foarte important să-mi vad dinții. Erau strîmbi. Știam asta. Mi-am schimonosit buzele, alungindu-le, ducînd spre perfecțiune asemănarea cu o gorilă. Nu mă amuza. Am scos limba. Era galbenă spre portocaliu. Totul își depusese la greu icrele. Mirosul fetid al gurii mi-a năclăit nările. Limba semăna cu o porțuie de pămînt nisipos de unde, în satul bunicilor, lumea căra lut în saci de rafie. Îl amestecam cu apă, paie și balegă de cal și își ungeau podul și peretii caselor. Unii, drept ornament, înfigeau în lut resturi de cărămidă. Icre de cărămidă. Mi-am ricit fără milă, cu unghia, limba inertă, lăsînd dungi roșiatice. Am studiat rezultatul. Avea culoarea puroiului, consistența spumei de ras și mirosea a untură rîncedă. Mi-am clătit unghia la robinetul care picura de dinainte de-a ne muta noi. Abia la gîndul răzlet că aș putea juca într-o reclamă antitabac am suris vag. Mi-am apăsat în jos fălcile cu podul palmelor, în timp ce cu degetele mici trăgeam de pleoapele de jos pînă iese la iveală carnea roșie de sub globul ocular. Așa ne jucam în copilărie „de-a bătrîni”. Ne străduiam să ne speriem unul pe altul. „Uite-așa ai să ajungi!”, ne strigam, hîlizindu-ne. Am realizat că semăn înfiorător de mult cu Eugen Ionescu. „Nu fi porc”, mi-am zis. Mi-am abandonat obraji și am scuiptat în chiuveță. Sub pleoapele maltrate s-au prins bule de aer, provocîndu-mi usturimi minore. Scuiptatul, făcînd un bulbuc ca o parasută, aluneca alene printre crăpăturile fine, învinețite. Pe pupula parasutei, firisoare de sînge se împleteau cu dungulițe cafenii într-un desen mișcător. Un melc cu cochilie lucind în ape. Un limax tatuat. Halit de gura chiuveței fără să zică nici pîs. Mi-am ridicat ochii spre oglinda coșcovită. Imaginii mele reflectate îi lipsea un ochi. Dar cred că mă vedea destul de bine și cu unul singur. Îi lipsea și o ureche, dar mă auzea, eram sigur, normal. Bine că dinții erau în regulă. Mari și strîmbi, ușor singerînd. Ca atunci cînd mi-i încercam cu o coajă de pine uitată peste noapte pe masă. De pe policioara din față lipseau smacurile. Cremele cu joba se evaporaseră. Ca și cele cu Q10. Firisoarele învinețite ale fisurilor, împăienjenid policioara, puteau fi admirate în toată splendoarea. Nici un elefant nu se legăna pe pînza de păianjen. „Ce te holbești ca boul, mișcă-ți hoitul de-aici!”, mi-am croncănit. Și mi-am băgat capul sub jetul lăptos de la robinet.

Deși pe moment nu voiam să recunosc, atunci am știut că Marga plecase pur și simplu, că nu se ascusese nicăieri. Am revenit în cameră cumva anesteziat de apa rece și mi-am continuat cafeaua. Am fumat cîteva țigări. N-am deschis fereastra. Voiam să fiu singur, fără lumea de afară. În ceșcuța de cafea, am remarcat primele încrețituri. Norul de lăcuste se apropia pe tăcute, dar vertiginos. În pofida calmului meu disperat, trepidațiile creșteau neconținut. Pentru

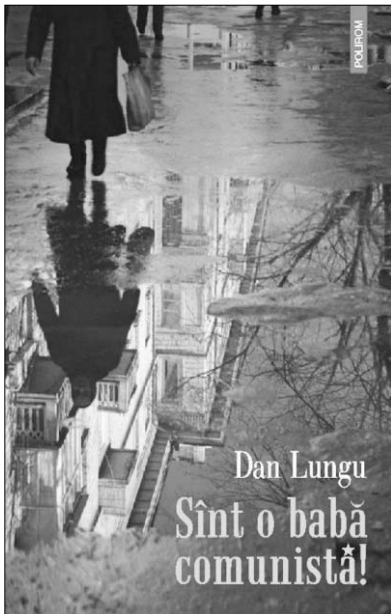

AUTORUL

Dan Lungu (n. 1969, Botoșani) este unul dintre cei mai apreciați și mai traduși scriitori din noua generație. Conferențiar la Catedra de Sociologie a Universității „Al.I. Cuza” din Iași, a făcut studii postdoctorale la Sorbona și este redactor al revistei „Au Sud de l’Est” (Paris). În 1996, inițiază la Iași grupul literar Club 8. Între 2001 și 2002, redactor-șef al revistei de cultură „Timpul”. În 2005, face parte din grupul de scriitori români invitați la „Les Belles Étrangères”, Franța. Romanul de debut, *Raiul găinilor* (2004; ediția a II-a, 2007, Ed. Polirom), a fost patru luni în topul vânzărilor editurii franceze Jacqueline Chambon, iar ediția germană a fost declarată, în decembrie 2007, cartea lunii în Germania. Cel de-al doilea roman, *Sînt o babă comunistă!* (2007, Ed. Polirom), se află în curs de adaptare cinematografică în regia lui Stere Gulea, iar versiunea franceză a cărții a fost dublu nominalizată la Premiile Jean Monnet (Franța, 2008). Tot la Polirom a mai publicat două volume de proză scurtă, *Băieți de gașcă* (2005) și *Proză cu amănuntul* (ediția a II-a, 2008), iar alături de Radu Pavel Gheo a coordonat volumul colectiv *Tovarășe de drum. Experiența feminină în comunism* (2008).

Cărți ale sale au apărut ori sînt în curs de publicare în limbile franceză, germană, italiană, spaniolă, poloneză, slovenă, maghiară, bulgară și greacă.

Este distins cu Premiul Societății Junimea pentru activitatea literară pe 1993; Premiul Editurii Nemira pentru proză scurtă (1997); PremiulUSR, filiala Dobrogea, pentru debut în proză (1999); Premiul Goethe Zentrum pentru promovarea originalității, ca reprezentant al Club-ului 8 (2001); PremiulUSR, filiala Iași, pentru proză (2005); Premiul „V. Pogor”, al Primăriei Municipiului Iași, pentru activitate literară (2007). Membru al Uniunii Scriitorilor din România.

Versiunea în franceză a romanului *Sînt o babă comunistă!* a fost dublu nominalizată la Premiile Jean Monnet de anul acesta

a mă salva în propriii mei ochi, puneam totul pe seama cofeină. Amînam cît puteam decizia de a crede că Marga își luase smacurile și se cărase. Că gluma nu mai era glumă. Pe măsură ce acceptam fără să vreau această realitate, împotrivrile mele deveneau tot mai jalnice și argumentele tot mai incoerente. Îndemnam memoria să caute puncte de sprijin în trecut, care să-mi confirme că nu-s un idiot, că procedasem corect apreciind că la mijloc nu-i decît o farsă. Dar nu mi, memoria refuza să fie de partea mea. Îmi livra scene care parcă erau din alt film. Nu mai voia să asculte de mine. Din ungherele cele mai prăfuite, dintr-o arhivă secretă, scotea imagini filmate parcă cu camera ascunsă. De unele îmi aminteam vag, în timp ce altele îmi aduceau a contrafacere grosolană. Recunoșteam personajele, chiar și decorul, dar gesturile și replicile îmi erau străine. Sau eram hotărît să-mi pară străine. Firește, printre ele erau strecurate și unele cadre pe care le știam foarte bine. Puține, e drept. Dar pînă și acestea erau prezentate dintr-un unghi și într-o lumină ciudate. Toate mă trimiteau la ideea că Marga nu era Marga, iar eu nu eram eu. Că noi, cei adevărați, abia acum ne dezvăluim, după ultima întimplare. Chestiunea cea mai dificilă era dacă să accept sau nu această nouă versiune a relației noastre. Dacă aveam de-a face cu o realitate pe care o ignorasem sau doar era un subterfugiul protector al memoriei. În condiții obișnuite aș fi disecat cu acribie și în-crinencare problema, dar atunci am lăsat-o baltă, căci mi-am surprins dîrdînd din încheieturi și clătînînd din dinți. M-am ridicat anevoie și am pornit în căutarea unei tablete de calciu.

Apoi mi-am amintit o scenă. Eram licean și în toaleta școlii, destul de insalubră, apăreau periodic limacși. Noi mergeam acolo mai mult pentru fum pe șest decît pentru nevoi fiziologice, cu toate că mirosul de clor, al naibii

de înțepător, alături de melcii chelioși, cum le spuneam noi, nu creau un cadru tocmai îmbietor. Dar ce nu făceam pentru o țigară! Eu încercam să mă plasez de fiecare dată cu spatele spre faianța înțesată de melci. Preferam să le simt amenințarea tăcută și lipicioasă decît să-i susțin cu privirea și să lupt cu dezgustul, înclîștînd maxilarele sau trăgînd pînă în adîncul rîrunchilor aerul fetid și iute, născut din înflînirea apocaliptică a fecalelor cu cloramina. Nici unul dintre noi nu se simțea în apele lui, dar nimeni n-ar fi recunoscut că, în această situație, e în stare să renunțe la plăcerea unei papiroase. Mult timp după aceea am fost terorizat de strălucirea jilavă a micilor chelioși. Mai ales că unul dintre băieții născocise, sau doar colportase, o legendă sinistrală. Cum că vietățile care se țin pe faianța împăienjenită de fisuri nu erau decît foetuși avortați de fetele liceului. Foetuși ce vin din WC-ul marcat cu „F” prin țevi care comunică cu closetele băieților. Un calcul simplu ne-ar fi demonstrat nu numai că n-ar mai fi trebuit să fie nici o fată mare în școala noastră, care oricum era un liceu dominat de băieți, dar ar mai fi trebuit să importăm parte feminină, eventual de la liceul cu profil textil, unde erau berechet, care la rîndul ei trebuia să avorteze măcar o dată pe lună. Dar nu asta conta, cine avea timp de calcule raționale? După auzirea acestei istorii, scriba mi-a fost însoțită de o milă vecină cu leșinul. Mi se rupea inima de bieții copii neterminați care erau condamnați să se prelingă pe pereții unui closet infect. Iar cei care, pentru a demonstra stăpînirea greții și a-și arăta cărujul, îi sculpau șmechereste, printre dinți, mi-au devenit profund nesuferiți.

La ceva vreme după vehicularea acestei povești, căzută între timp în uitare sau intrată măcar într-o zonă de penumbră a memoriei, o știre a făcut senzație printre băieții fumători. Un flăcău de-a zecea,

țărănuș de felul lui dar cu mintea ageră, cum le spuneam noi, venise de hac limacșilor. Cică știa el o soluție simplă și ieftină. Anume: se ia o mîna de sare de la cantină și se presară pe cheliile umblătoare, iar acestea dispar ca prin farmec. S-a pus la cale o demonstrație. Noi, cei mai mari și mai bengoși, fumători cu state și vorbitori abili de porcării, trebuia să omologăm procedura. Ne-am adunat cu toții în toaletă, pe o căldură deșănțată, cînd mirosul de rahat își desface o mie de petale, plini de neîncredere, să vedem cum flăcăul se face de rîs. Cei mai importanți stăteau în față, iar cei din afara găștii abia prinseseră un loc spre intrare. În ziua aleasă nu erau decît vreo cincisprezece bucăți de limax, recolta slabă față de alte ocazii, însă suficientă pentru a-l da de rușine pe preaîndrăznețul afaic. La băietanul un pumn de sare dintr-o pungă de plastic și o aruncă în volute, ca la semănatul grîului. Tăcere. Tensiune. Gaturi de girafă. Melcii încep să se moaie precum ceara. Vreo doi cad în pișoare, unde își continuă descompunerea, iar alții încep să se scurgă ca mucii trîniți de perete. Gemete de uimire. O gheară mă sfîșia pe dinăuntru, cu gîndul că bieții copii neterminați se dizolvau într-o baltă gelatinoasă și albicioasă, de creier topit. Mi-am înecat lacrimile înclîștînd mușchii gtului. Victoria flăcăului a fost totală, cu chiote și urale. În citeva ore am făcut febră.

Toate acestea mi s-au imbulzit în minte a doua zi, dis-de-dimineată, după plecarea Margăi. Un film alb-negru din arhive personale. Regizor necunoscut.

M-am trezit buimac, cu ochii aburii de oboesală, cu mintea împrăștiată ca apa dată prin sită.

Cu creierul lichefiat. Acolo, sub teastă, în loc de ghemul gînditor avusesem cîndva un limax chelios și dolofan.

Iar Marga aruncase un pumn de sare.

Radio România Muzical și TVR Cultural

vă invită la

STAGIUNEA TINERILOR MUZICIENI

Duminică, 14 decembrie, ora 18.00

Orchestra Tineretului Bucureștean

Dirijori: Nicolae Racu, Andrei Ștefan Racu, Andrei Ganea

Sala „George Enescu” a Universității Naționale de Muzică din București Str. Știrbei Vodă nr.33

Intrarea este liberă

se aude în FM (97,6 și 104,8) pe satelit și live online muzical.srr.ro

ASJ Press Enter! ASOCIAȚIA STUDENȚILOR JURNALIȘTI

Campania se adresează copiilor seropozitivi din Centrul de Plasament GULLIVER și are loc în perioada 20 noiembrie - 17 decembrie

“Vreau să zâmbesc de Sărbători!”

Cei care vor să dăruiască un zâmbet de Sărbători pot suna la telefon 0766.375.975. Se pot dona bani, jucării, hainețe.

Parteneri media:

Ecran total, ecran final

Ecranul global (apărută în 2007 la Editions du Seuil și tradusă la scurt timp în limba română) e o carte despre un traseu intelectual: de la o analiză socio-culturală a filmului a evoluat spre o perspectivă generală a relației dintre ecran, ca artefact omniprezent – interfață pentru comunicare și cunoaștere (fie ea supraveghere video sau Internet) – și indivizi. E un volum scris în colaborare, cu o perspectivă holistă, care încearcă să detecteze mecanismele prin care cinematograful și cinematografia s-au diseminat în imaginarul social, reușind să modifice modul de relaționare în cadrul realității.

Constantin Vică

Ecranosfera, totalitatea ecranelor și relațiilor dintre indivizi și ecrane, este un concept alternativ pentru lumea hipermodernă în care trăim. *Zeitgeist*-ul acestei ecranosfere s-a format în ultima sută de ani de imagine proiectată prin și pe ecran. Nașterea cinematografului e o naștere dublă: pe de o parte, apariția unei arte de masă, populară, care a creat industria distracției și a modificat *loisir*-ul, colectivitatea și indivizii, pe de alta nașterea unui instrument absolut nou în istoria omenirii – ecranul. *Ecranul global* nu e manual de supraveghere în ecranosferă, nici litanie pentru moartea artei,

nici un semnal de alarmă pentru o apocalipsă a spiritului venită prin ecran. E pur și simplu o descriere a unor relații, uneori nevăzute, între practica socială și cea estetică, cea informațională și cea epistemică, ce presupun omniprezența ecranului.

Volumul are trei părți care vin în susținerea ipotezei cărții: cinematograful a construit un tip de realitate care s-a proliferat în toate ecranele posibile, fie că sînt cele dintr-o CCTV, cele ale calculatorului, ecranul televizorului, ecranul medical sau ecranul de control al unei centrale nucleare. Desigur, această ipoteză poate fi contestată (și chiar a fost), însă, pentru un volum care nu se vrea academic, ci mai degrabă provocator și proiectiv, mult mai important mi se pare

scenariul propus de cei doi autori, coerența acestei imagini generale decît o anumită corespondență exactă cu faptele. Încercarea de a da o imagine unificată asupra ecranosferei, imagine mereu perfectibilă și criticabilă, nu poate fi negată.

Joci în filmul tău

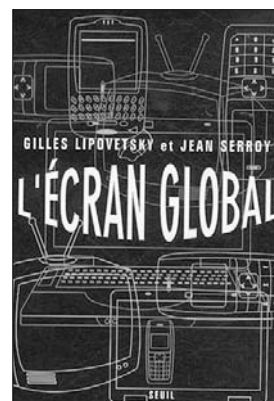
Toți trăim o *cinemanie*, toți vrem să jucăm în filmul vieții noastre și, în tot acest timp, realitatea imită arta. Încă de la începutul cărții ceea ce numim textura realității e pusă sub semnul întrebării: ce trăim e doar un efect controlat al modelului indus de cinematografie. Radicalitatea acestei teze probabil îți sperie pe mulți. Dar e radicală cu adevărat sau e una dintre versiunile concurrent-alternative în concursul internațional de descriere a realității? Mai degrabă această versiune vine să contracareze versiunea crizei cinematografului. Cartea combate această noțiune de criză (repetată mai ales în țările europene și mai ales în raport cu „imperialismul cinematografic american”). Să nu uităm că citim un volum despre *hipercinematograf*, că intenția autorilor a fost să modifice perspectiva conservatoare care anunța, melodramatic, moartea cinematografului.

Mutația hipermodernă, din a doua fază a modernității individualiste (autorii se feresc să vorbească de postmodernism), conține și ideea ecranului global, care ar putea fi explicată prin: *ecranocrație* – raporturile cu lumea sînt mediate de interfețele-ecran –, mutațiile de capital financiar pe piața de film, cinematograful divers care nu mai exclude nici un tip de identitate și experiență și prin pierderea hegemoniei cinematografului în fața televiziunii sau Internetului. În tot acest context, spiritul-cinema

traversează și irigă toate ecranele. Trăim în cultura ecranului, în care „sîntem toți pe cale de a deveni regizori și actori de cinema, aproape profesioniști” (p. 22), adică *cinemania* generalizată. Aici autorii nu se înșală. De la președinții care se nasc prin media și ecrane (Barack Obama sau Nicolas Sarkozy) la pornografia de amatori, cu toții ne recentrăm viețile și ne construim identitățile utilizînd ecranul și mitele cinematografului. Publicitatea, dar și discursul știrilor, al sportului, al politiciilor preiau din cinema nu numai modelele narative, ci și mecanismele emoției. „Viziunea ecranică a lumii” nu poate fi contestată. Ecranul e mediu și mediere.

Dar de ce un cinefil ar citi această carte? Filmele nu sînt analizate ca opere, ci plasate într-o economie generală a cinematografului: povestea și marketingul, *star-systemul* și efectele speciale, mediaticizarea și rolul socio-politic al artei – toate aceste fenomene sînt urmări și exemplificate prin filme. Un *index minimum* de peste 700 de filme, de la trenul fraților Lumière care intră în gara din La Ciotat pînă la #32-ul lui Cristian Mungiu, e distribuția acestei cărți. Pretutindeni orice ipoteză de lucru este susținută de cel puțin un film cult sau o tendință cinematografică. Imagine-exces, imagine-multiplex, imagine-distanță: acestea sînt cele trei procese constitutive ale cinematografului actual. Excesul e o temă dragă lui Lipovetsky, și filmul nu putea scăpa de ea. Efectele speciale, abundența, ultraviolența, sexul hiperbolizat – acestea plasează filmul într-un timp excesiv, al vitezei. Globalizarea filmului, modificările narativității, imaginarii tot mai divers și mai democratic (bătrîni, tineri, homosexuali etc.) constituie imaginea-multiplex. Filmul e o artă de masă, dar cu toate acestea instaurează „un efect de complicitate” (p. 130), o legătură directă cu cinefilul căruia îi oferă parafraze, parodii, filme-în-film, cu care dialoghează prin metalimbaj. Nimic nu este uitat de cei doi autori: filmul documentar care devine o armă politică, filmul realist care reintroduce marginalii pe scena socială, filmul care ia rolul psihologului. Toate acestea contribuie în așa măsură la realitate încît refuzul ecranicității s-ar putea să ducă indirect la refuzul identității sociale.

Întorcîndu-ne la ecranocrație, există la cei doi autori un anumit exces în

Ediția franceză a *Ecranului global* a apărut în urmă cu un an

folosirea supraliterelor și o conceptualizare-istant a termenilor care ar putea descrie mai bine noua stare a lumii. Dar acest lucru nu face decît să le susțină teza cinemanei: la fel ca și filmul, autorii folosesc efecte speciale, răsturnări narative de situație, referințe culturale etc. Ei sînt primii care populează ecranosfera și care, folosind puterea de seducție a cinematografului, se lasă uneori seduși de ea. Nu și atunci cînd dezvăluie mecanismele supravegherii video și ajung la concluzia că democrația liberă a devenit una securitară. Nici cînd denunță hiperpublicitatea sau ecranul ludic, în care ne transformăm în avatarele din jocurile video. Faptul că ne „scaldăm în imagini” nu mai poate fi negat. Leșirea din imagine e imposibilă, dar ieșirea din pasivitate încă rămîne o opțiune. Li s-a reproșat autorilor că nu au concentrat analiza lor pe Internet și pe ecranul-informație. Dar și acest ecran face parte dintr-o lume inițiată de cinema. O lume în care arta de masă a divertismentului a modificat cultural indivizii. Desigur, ei se pot distanța oricînd, dar nu mai pot construi sisteme alternative de viață. Și de ce ar face-o?

Gilles Lipovetsky și Jean Serroy, *Ecranul global*, traducere de Mihai Ungurean, colecția „Plural M”, Editura Polirom, 2008

Două precizări

Am primit pe adresa redacției o precizare a domnului Emil Stratan, organizatorul *Primei petreceri cu poezie, prieteni și... trufe de ciocolată*... Domnia sa contestă titlul articolului ce a apărut în urmă cu o săptămînă sub semnătura lui Bogdan Crețu, „Eveniment de marcă, fără banii «Iași 600»”. Publicăm precizarea, însă precizăm la rîndu-ne că menținem titlul. Sigla „Iași 600” nu apare pe nici unul dintre materialele promoționale, iar calitatea de partener a Primăriei Municipiului Iași nu a fost comunicată presei în nici un fel (mapă de presă, invitații, site etc.). Am (re)consultat, de asemenea, lista proiectelor incluse în „Iași 600”, iar *Petrecerea* nu figurează. Putem deduce doar că municipalitatea a hotărît să acorde un sprijin bănesc evenimentului în ultima clipă (interesant ar fi de aflat dacă acești bani au și fost viruți), iar organizatorii nu au mai comunicat acest lucru.

Domnule redactor-șef,

O mică-mare precizare. „Cel mai important eveniment literar al anului...” – titlul articolului apărut în „Suplimentul de cultură”, semnat de criticul Bogdan Crețu, conține o importantă eroare. „Prima petrecere cu poezie, prieteni și... trufe de ciocolată” a fost organizată și cu ajutorul însemnat al Primăriei Municipiului Iași (9000 lei), ajutor acordat, din nefericire, doar cu două-trei zile înainte de debutul festivalului. Este greșit și nedrept să susținem altceva, atîta timp cît greșeala ne aparține și nouă, organizatorilor, motiv pentru care ne cerem scuze și mulțumim, în același timp, în numele celor 36 de invitați, precum și al organizatorilor, pentru susținerea morală și materială acordată. Nădăjdum de asemenea că ne vom bucura cel puțin de același sprijin și la cea de-a doua ediție a acestui important eveniment cultural.

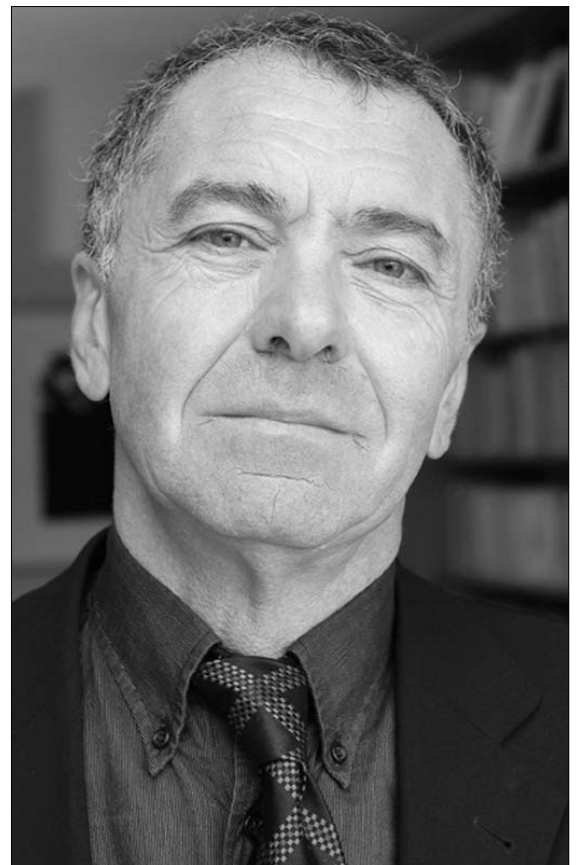
Redacția

Emil Stratan, Președintele Comitetului de Organizare

TRADUS MAI ALES ÎN EUROPA, GILLES LIPOVETSKY JOACĂ ATENT ROLUL INTELECTUALULUI PUBLIC

O să aveți acces la tot, dar cum vă veți orienta în această lume a accesului total?

Are 64 de ani, a stat distant în Mai '68, îi place Sarkozy și nu e apocaliptic. Se declară liberal și individualist, dar nu e de acord cu obscenitatea inegalităților contemporane. E antielitist, dar nu e relativist. Descrie lumea fără a o condamna, fără a suspecta ceea ce există de o anumită impuritate ideologică. E un filosof anticonspiraționist, un *star* academic care a eludat granițele universității. Se consideră un intelectual, în sensul tradițional european. Refuză eticheta specialistului plictisitor.

AUTORUL

Gilles Lipovetsky e la a patra traducere în limba română. După *Amurgul datoriei*, în 1996 (*Le crépuscule du devoir*, 1992), *A treia femeie*, în 2000 (*La troisième femme*, 1997) și *Fericirea paradoxală*, în 2007 (*Le bonheur paradoxal*, 2006), în 2008 i se traduce cartea scrisă în colaborare cu Jean Serroy, *Ecranul global*, apărută cu un an înainte în Franța. Liberal, de dreapta, Lipovetsky vine în continuarea programului „noi filosofii” franceze, care din anii 1970 se rupe de „tradiția suspiciunii” propunând un nou umanism cu sursele culturale în Iluminism, dar și în gândirea liberal-libertară franceză a secolului al XIX-lea. În anii '80, odată cu volumul *L'ère du vide*, Gilles Lipovetsky (care publica și va mai publica în „Le Débat”, revista de idei a Editurii Gallimard) propune și el o interpretare „individualistă și personalizată” a moștenirii Mai '68: recâștigarea spațiului privat în defavoarea celui public, autonomia „nedureroasă” a individului în raport cu autoritatea, dar și cu colectivitatea. De atunci

rămâne un autor care plasează central individul, cu toate hiperindividualismele sale, pe care le tratează neutru axiologic. O altă normă a discursului său este accesibilitatea: nu se consideră un filosof pur, iar analizele sale le vede mai degrabă ca descrieri sociologice ale unei realități întotdeauna în evoluție, niciodată definitive. Cît holism există în aceste analize globale la un autor care promovează individualismul, e o altă întrebare.

Tradus mai ales în Europa, Lipovetsky joacă atent rolul intelectualului public. Deloc dogmatic, ci mai degrabă pragmatic, accesibil prin lectură aproape oricui, relaxat și optimist, Lipovetsky e un gânditor popular și constructiv. Pentru unii contradictoriu și dispus să inventeze concepte la minut, în funcție de situație, pentru alții lucid și pragmatic, Lipovetsky e tipul intelectualului care în egală măsură se identifică cu o tradiție modernă, dar care participă la construcția lumii hiper sau postmoderne, fără nostalgii reacționare.

Interviu realizat de Constantin Vică

Ecranul global este scrisă împreună cu Jean Serroy. Care a fost laboratorul acestei cărți, cum ați colaborat?

Jean Serroy, profesor de literatură, este un vechi prieten. Lui îi plăceau analizele mele globale, din celelalte cărți, și într-o zi mi-a zis: „Perspectiva ta e interesantă pentru cinema. Hai să scriem o carte despre asta!”. Eu am refuzat prima invitație, dar el a insistat. Ideea a fost a lui. La început noi aveam o altă ipoteză: Jean e cinefil și propunea să analizăm critic filme pentru a demonstra legătura între film și societate. Pe mine nu mă interesa asta, și acest proiect s-a transformat, pas cu pas, în altceva. Făceam o întâlnire la 2-3 săptămâni, porneam de la o idee, discutăm, luam notițe, apoi unul dintre noi scria un capitol pe care îl definitivăm

împreună. În aproape un an, după cum se vede și-n carte, am pornit de la cinematografie și am ajuns la ecran. Simțeam că sint prizonierul cinematografului și într-o zi i-am zis: „Ca să înțelegem cinematografia de azi, trebuie să înțelegem că ea nu mai e ce era acum 50 de ani. Au apărut televiziunea, Internetul și asta schimbă tot”. Problema era să facem o istorie a ecranului. Cinematograful, ce este el astăzi? Ideea principală a cărții e că cinematograful nu dispare, ci trăim o nouă vîrstă a sa, hiper-cinematograful, o revoluție enormă pentru că acum avem cinematograful digital, cinematograful 3D sau o practică nouă, descărcarea de filme de pe Internet. Tot ce era cinematograful istoric o să dispară. Noul context pare periculos pentru cinematograful, pentru că astăzi ecranele sînt peste tot, pentru că industria jocurilor video e mai profitabilă decît Hollywood-ul, pentru că 85% din biletele vîndute la cinema sînt pentru filme hollywoodiene

– există un fel de imperialism american și toți oamenii vîd aceleași filme. Dar, în același timp, iar acest fapt îl susținem și-n carte, cinematograful n-a fost niciodată așa divers ca astăzi. Pînă și *blockbuster*-ele sînt mai complexe și mai diverse ca altădată.

Ce preferați: sala de cinema sau ecranul intim, de acasă?

Eu sînt deja un om hipermodern, pot vedea filme și la televizor, nu am un fetiș al sălii de cinema.

Am citit o critică formulată pe un site: în Ecranul global Jocurile video și Internetul nu sînt în centrul analizei, ci le tratați marginal, în ultimele capitole. De ce?

Ideea care ni s-a părut interesantă în carte e că cinematograful nu mai e centrul *loisir*-ului, dar în același timp trăim triumful său, el e pretutindeni prin ceea ce

numim *spiritul-cinema*, el a câștigat ceea ce nu era cinema: sportul, politica, arhitectura, poate pictura. Cinematograful a transformat imaginarul omului modern. Marea sa victorie nu o reprezintă filmele, ci felul în care privim lumea: ca și cum am fi la cinema. Să luăm ca exemplu *star-systemul*, lumea starurilor, inventat de cinematograful: el nu mai are limite – toată lumea poate fi un *star*. Avem *star-uri* în gastronomie, în filosofie, în arhitectură, în politică. Invenția incredibilă a *star*-urilor s-a răspîndit peste tot. Tot ce facem e spectacol.

Astăzi cinematograful provoacă o hipersocietate a spectacolului, în sensul lui Guy Debord?

Da, Guy Debord a propus matricea inițială, principiul organizator al imaginarului contemporan, al spectacolului, dar și al ecranelor. De exemplu publicitatea, care se naște cam în aceeași perioadă cu

filmul. Acum o sută de ani imaginarul ei era unul de tip pictural, acum e cinematograful, cu efectele sale speciale, cu spectacolul său incredibil, narațiunea sa etc. Hiperspectacol și *entertainment!* Cinematograful a transformat total publicitatea, spectacolul sportiv, știrile. Totul trebuie să fie *entertainment*, și aceasta e esența cinematografului. Intelectualii spun că arta modernă e pictura, sau muzica, în mișcările de avangardă. Dar noi credem că adevărata revoluție este cinematograful, o artă de masă. Revoluția a fost subterană, ascunsă, s-a petrecut pe nevăzute în reflexivitatea noastră. Cinematograful a transformat acest hotel în care ne aflăm acum, a transformat muzeele. Cînd mergeți la Muzeul Guggenheim, la Bilbao, trăiți într-un film tridimensional. Dar, paradoxal, cinematograful nu s-a dorit revoluționar, dimpotrivă, a fost popular, accesibil.

continuare în paginile 10-11

Gilles Lipovetsky: „Problema noastră astăzi este reinventarea criticii”

Continuare din pagina 9

Ecranul participă și la societatea supravegherii, a CCTV-ului prezent peste tot în orașe, pe autostrăzi etc. Credeți că această supraveghere este adevăratul film al vieții noastre?

Nu, deloc. Pentru că există mai multe tipuri de ecrane. Există ecranul transformat de imaginile cinematografului: televiziunea, sportul, chiar și teleshows din producțiile de tip „Big Brother”. Supravegherea video nu este cinema. Ea apare în societățile care vor siguranță, acele societăți în care oamenii nu se tem de terorism etc. Supravegherea, chiar dacă utilizează tot ecranul, nu are nici o legătură cu filmul, e pe versantul celălalt. Puterea filmului stă în poveste, el povestește, ceea ce îl opune celorlalte arte care elimină povestea. În supravegherea video sînt filmate, dar nu există nici o poveste. Sînt fapte, o colecție de informații brute, factuale – iar asta nu e cinematografie.

Cred că astăzi există mai multe feluri de ecrane: ecranul de entertainment, ecranul supravegherii, ecranul

medical (ecografii etc.) și ecranul-comunicare. Cînd trimiteți un email, nu putem vorbi de cinema. Pentru că cinematograful e pasiv, iar comunicarea e relațională. De aceea am numit cartea *Ecranul global*: cinematograful a modificat imaginile, dar nu e singurul practican care face asta. Ecranele modifică practica. Pentru prima dată audiența televiziunii scade în rîndul tinerilor. Generația noastră preferă calculatorul, preferă să comunice, să transmită informație. Tinerii generației mele priveau absorbiți televizorul. Ce se întîmplă acum e un fenomen pozitiv: tinerii preferă să fie activi. Chiar dacă criticăm societatea globală a ecranelor, există și acest fapt pozitiv: tinerii nu mai vor să fie doar consumatori, ci și actori – consumatori. Tinerii fac filme online, trimit email-uri, scriu. Societatea spectacolului propusă de Debord nu mai e un concept bun: ea e una a pasi- vității, dar acum, prin ecranul-comunicare sau ecranul-informație, însuși consumul se schimbă.

Debord zicea: „V-au hipnotizat vitrinele!”. Astăzi tinerii critică mărcile, brand-urile pe Internet și le modifică. Valoarea unei mărci e făcută de totalitatea opiniilor vehiculate în jurul ei.

De asta ați numit cartea dvs. o „economie generală a ecranului” și a ecranosferei?

Bineînțeles. Mă gîndesc că această societate a ecranului bulversează cultura în ansamblul ei. De exemplu, cartea tipărită pe hîrtie cred că o să dispară. Dacă acum ceva vreme existau doar cinematograful și cartea, astăzi există o concurență mult mai puternică. Oamenii călătoresc. Înainte, pe tren, în avion, oamenii citeau, acum se uită la filme sau se joacă pe calculator. Mă întreb cum va arăta lectura în viitor. Există mai multe evoluții posibile.

Aveți un scenariu pentru viitor?

Am mai multe! Scenariul deloc simpatic e cel american: o logică a bestseller-ului, cu cîteva cărți, marketing agresiv (*Harry Potter*, de exemplu) și în același timp o profesionalizare și ultra-specializare a lecturii în funcție de interesele cititorului. Deja în America oamenii nu mai citesc decît cărțile de care au nevoie pentru meseria lor. În acest model, deja realitate, asistăm la un declin complet al intelectualilor. Nu mai există intelectuali, doar specialiști, experți. Figura publică a intelectualului nu mai are nici un prestigiu în Statele Unite.

Dar în Franța, Italia sau România situația e alta.

Tocmai de aceea există mai multe scenarii posibile! Scenariul optimist e că intrăm într-o societate a inteligenței, a cunoașterii, școala va trebui să formeze indivizii, deci va fi nevoie de înțelegere, de reflecție, care se formează prin lectură, fie ea și electronică. Hirția și cerneala electronice nu schimbă lectura,

ci au impact asupra industriei cărții, care va trebui să-și schimbe modelul economic. Există semne optimiste, mai ales în Europa, pentru această societate a cunoașterii. De exemplu, sînt chemat să țin conferințe în mediul economic.

Ca intelectual public sau ca specialist?

Ca intelectual, poate și ca specialist, dar nu specialist în marketing. Înțeleg această nevoie, a oamenilor care lucrează în companii, să reflecteze, să-și pună întrebări. Se simt robotizați, simt nevoia să înțeleagă. Acesta e scenariul optimist, în care cartea și intelectualul joacă un rol important. Cele două scenarii sînt două extreme care pot exista în paralel. Țările europene au o tradiție culturală mai puternică față de țările anglo-saxone care tind către eficiență, iar intelectualii sînt niște profesioniști într-un domeniu sau altul. Noi, în Europa, avem această tradiție – Alexis de Tocqueville zicea că nu putem elimina trecutul –, care va fi continuată încă multă vreme și pentru simplul motiv că totul devine prea plictisitor cînd totul este specializat. Avem nevoie și de reflecție liberă.

Capitalismul nu funcționează fără critică

Care e diferența între un film realist realizat în Franța sau Italia și unul realizat într-o țară comunistă?

Pînă în 1990 nu puteam vedea filmele din țările comuniste. Realismul sovietic era politic, pe cînd realismul din țările libere era critic. Realismul propagandei și de partea cealaltă realismul critic. Astăzi avem și o publicitate mult mai realistă, de exemplu campania „Dove”. Un realism care nu promovează doar imagini de top-modele, un realism critic față de imaginile stereotip. Chiar dacă e o strategie de marketing, ea se bazează pe un realism critic, promovează o diversitate a figurilor care nu reprezintă frumusețea-stereotip. Un realism de propagandă nu e niciodată critic. În țările vestice critica se exercita în raport cu imaginea, cu puterea, cu banii.

Dar în spatele acestor două realisme, fie sovietic, fie critic, stau principii de sîntă.

Da, dar discursul de sîntă, marxist, a putut fi critic doar în țările capitaliste. În țările comuniste a devenit o ideologie de stat, birocratică.

Putem spune că în țările capitaliste, democratice, marxismul a reușit?

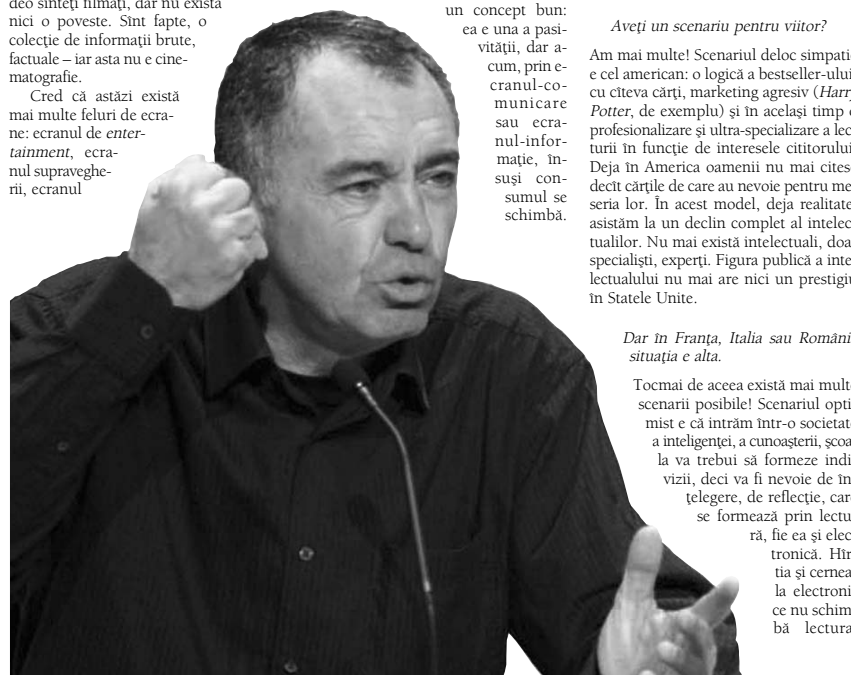
Problema e că azi discursul politic marxist, în vest, nu mai e operațional. Astăzi avem principiile pieței libere. Desigur, critica pieței e foarte importantă. Dar s-a renunțat la idealul revoluției, păstrîndu-l pe cel al criticii.

Problema noastră, astăzi, este reinventarea criticii. Trebuie să denunțăm un anumit hiperliberalism, putem vedea efectele sale în criza de azi. Nu trebuie să facem din piață o religie. Pentru că piața nu e o realitate eternă, e ceva evolutiv, care se schimbă: piața din secolul al XVIII-lea nu seamănă cu cea din secolul al XIX-lea și tot așa. Trebuie să reinventăm piața, capitalismul e un sistem suplu. Capitalismul nu funcționează fără critică. Dar prin critică să nu înțelegem doar critica marxistă.

Vorbiți, în Fericirea paradoxală, de o estetică a consumului. Există și o etică?

Din ce în ce cresc exigențele consumatorilor, se observă în design, care devine pluri-senzorial, se observă în noile restaurante – astăzi mergem la restaurant nu doar pentru a minca, ci pentru atmosferă, pentru design-ul mesei, al farfurilor –, apoi în turismul cultural, unde milioane de oameni călătoresc să vadă muzee, piramide etc. Cred că acest consum se esteticizează nu doar în semnele ostentative ale bogăției, ci și în senzații, emoții. În acest sens vorbesc de o estetică a consumului.

Etica consumului e altceva. Sub impactul ecologismului, există din ce în ce mai mulți consumatori care vor produse „verzi”, ecologice, responsabile. Ei sînt consumatori responsabili, în primul rînd față de ei înșiși, dar și față de viitor. Putem vorbi de o etică a viitorului, o etică atentă la generațiile viitoare. Produsele pe care ei le consumă nu distrug planeta.

„MUNGIU NU A ALUNECAT SPRE MELODRAMĂ”

Ați văzut filmul lui Cristian Mungiu, 432?

E un film remarcabil, minimal, făcut cu măiestrie. Mi-a plăcut foarte mult. Denunță o societate represivă, a supravegherii – cea comunistă – și o aplică la o situație dramatică particulară. Mungiu nu a alunecat spre melodramă. E foarte bun!

Ieri am văzut și *Nicki și Flo*, filmul lui Lucian Pintilie. După proiecție am vorbit de viziunea lui cinematografică, mi-a spus că se pregătește de un nou film. Pintilie e încă dinamic.

„Fără îndoială, timpurile s-au schimbat, dar rolul social al celei de a șaptea arte nu se află nicidecum pe o pantă descendentă. Influența socială a filmului se măsoară după trezirea conștiinței colective pe care o cristalizează. O manifestare a acestei puteri sociale: Palme d’or obținute la Cannes în 2007 de Cristian Mungiu pentru *4 luni, 3 săptămîni și 2 zile* a redat României o mindrie pierdută și o încredere la care țara aspira de la căderea lui Ceaușescu, suscitînd o adevărată euforie pînă în cele mai îndepărtate colțuri ale țării și jucînd rolul unui puternic element al identității naționale regăsite. Cinematograful a devenit un vector al dezbaterilor colective prin intermediul unor filme-eveniment care fac lucrurile să se schimbe și se află într-un moment în care puterea politicianilor și a intelectualilor s-a cam erodat.” (*Ecranul global*, pag. 299)

» Gilles Lipovetsky: „Împreună cu Jean Serroy voi fi curatorul unei expoziții în 2010 la Centre de Cultura Contemporană de Barcelona (www.cccb.org/), cel mai mare centru cultural din Barcelona, o expoziție despre puterea ecranului. E amuzant cum plecînd de la o carte am ajuns la ecran și de la ecran la o expoziție! Sîntem în plin proces de selecție și reflecție cu cei de la CCCB. Va fi și o variantă multimedia, pentru ecrane, altfel tot demersul ar fi fost contradictoriu. Oricum, nu vom avea texte tipărite în expoziție, doar ecrane.”

Deci avem consumatori responsabili față de patrimoniul cultural și natural, care consumă și conservă în același timp.

Nu neapărat. A apărut acest nou tip de consumator, hiperconsumatorul. Există o față ireponsabilă a consumatorului, cea în care nu are control – de exemplu tendința spre obezitate. În hiperconsum găsim lucruri foarte diferite: deposedarea, pierderea măsurii – victimele modei, obezii, anorexicii, dependenții – și de partea cealaltă, indivizi care țin sub control consumul, selectează estetic și etic ce să consume.

E posibilă democrația fără narcisism?

Da, cred că da. Democrația clasică greacă. Narcisismul de azi este susținut prin consum, prin acel „Eu, eu vreau să mă bucur de viață”. Putem atășa narcisismul atât democrației, cât și consumului care ne oferă în permanență produse – cele de înfrumusețare, chirurgia estetică, produsele sportive – care recentrează individul pe el însuși.

De ce tip de democrație avem nevoie astfel încât să recentrăm politicul pe individ, poate una participativă?

E un lucru bun că indivizii participă, dar nu trebuie să fim prea idealisti. Nu totul se poate face prin participarea directă. De exemplu, în această criză financiară, statul e singurul organism care poate să ia decizii rapide. E și un mit, acesta al participării. E obligatoriu ca cetățenii să fie interesați și să participe, dar statul are și el o consistență proprie, dincolo de participare. Statul ia decizii.

Sînteți un individualist, în ce sens?

Pentru mine, individualismul este forma socială care merge împreună cu umanismul. Libertatea e căutarea fericirii și valorii esențiale ale omului. În acest sens sînt un individualist.

Preferăți libertatea în defavoarea egalității?

Asta e o întrebare care se pune filosofilor puri. Și eu sînt un filosof, dar principiile și conceptele mă interesează ca mijloc. Mie îmi place să descriu lumea. Aplic aceste principii pe situații particulare și răspund pe exemple precise, nu mi-ar plăcea să răspund într-un mod absolut.

Bine, reformulez. Politică lui Nicolas Sarkozy, actualul președinte al Fran-

ței, alege libertatea în defavoarea egalității?

În primul rînd e o politică a libertății și, în acest context, eu o susțin. Cînd afirmi că ești pentru egalitate înseamnă că vrei să reduci inegalitățile – și cu asta sînt de acord, cu reducerea lor. Dar în ce măsură? Depinde de situație. Există constrîngerile globale. În locul unei egalități academice – „libertate sau egalitate” – prefer să fim pragmatici și să vedem cum putem acționa în contextul dat, să reglăm problemele. Altfel, doar discutăm.

Cred că într-o democrație cele două trebuie menținute împreună ca doi poli care se poziționează altfel în funcție de subiect și moment.

Deci cele două sînt compatibile?

Nu întotdeauna. În loc să discutăm la nivelul acesta abstract, mai bine să vedem care e problema astăzi cu ele. Astăzi liberalismul a mers prea mult în direcția derivelor financiare, nu a existat control, au apărut prea multe libertăți și în același timp prea multe inegalități. Nu e o problemă de principiu, ci una de exces. A fost un exces în dereglementare, în liberalizare.

Poate a fost un efect al societății de hiperconsum?

Nu numai. A fost un exces în modelul liberal.

Și susțineți că un liberal clasic acasă critică?

Eu rămîn un liberal, dar liberalismul nu înseamnă dispariția regulilor. E nevoie de un control. Nu e în regulă că există atât de multe inegalități. E obscen. Nu sînt pentru o egalizare a salariilor, dar în acest moment diferențele sînt șocante. E obscen.

Nu cred că liberalismul trebuie pus astăzi sub semnul întrebării, ci un exces al său. Fundamentele sale rămîn valabile: piața trebuie să fie liberă. Dar libertatea nu înseamnă piață! Libertatea nu înseamnă doar puterea de a încheia contracte în orice fel, e nevoie și de măsuri de prudență astfel încît prezentul nostru să nu distrugă viitorul.

A doua revoluție individualistă, de care vorbiți, a început odată cu Mai 1968?

După mine, ea a început înainte, odată cu societatea de consum. Ea a pus în criză valorile: căutarea fericirii, hedonismul au devenit filosofia vieții, au recentrat individul pe el însuși, pe dreptul de

la dispune de sine. Aici e marea dezordine prin care ne-am rupt de secolul al XIX-lea și de tradiția iluministă.

Totuși, idealul era să gîndim prin noi înșine, nu să consumăm.

Da, dar a consuma nu înseamnă în mod necesar a renunța la gîndirea critică, la reflexivitate.

Toată lumea era marxistă atunci

Care e legătura dvs. cu „revoluția personalizată” din mai 1968? Ați participat?

Da, eram tînr. O priveam totuși distant.

O interpretați tocquevillian?

Atunci nu. Nu o credeam, o priveam din exterior. Nu eram tocquevillian, atunci eram marxist, ca toți tinerii. Toată lumea era marxistă atunci. Dar eu nu am fost un revoluționar, am privit-o cu simpatie, dar fără s-o cred. Pentru mine, Mai '68 s-a împlinit abia apoi, în anii '70, cînd viața s-a schimbat concret. Mai '68 au fost două luni, apoi a urmat schimbarea la nivelul stilului de viață. E maniera în care Mai '68 a transformat autoritatea, educația, sexualitatea, familia. Asta m-a pasionat, această transformare a hrănit primele mele cărți.

Pentru Mai '68 există mai multe interpretări, și eu am propus una în anii 1980 – „revoluția personalizată”. Fiecare generație va reintrepria această mișcare socială, asta-i istoria.

Credeți că ceea ce numim french theory (Foucault, Derrida, Deleuze, Lyotard, Baudrillard etc.) e pe cale de dispariție?

Da, cred. Oricum, pe mine nu m-a interesat niciodată.

Dar i-ați citit pe Baudrillard, pe Virilio.

Da, chiar dacă eram pe poziții diferite. Pe Baudrillard l-am cunoscut foarte bine, am fost prieteni. Pe Virilio îl cunosc, nu știu dacă el merge integrat în french theory, mă degrabă filosofi ca Derrida sau Lyotard, care mi-a fost profesor.

Derrida este un gînditor care nu m-a influențat niciodată. Îl găsesc ilizibil, și nu am nici un motiv să-l citesc. Are texte complexe în care nu cred că vrea să spună ceva. Foucault e cu totul altceva, are teorii explicite pe care le poți critica, de altfel le-am și criticat. Acesta e jocul intelectual. Dar pe Derrida nu-l

înțeleg deloc și nici nu mă interesează. Găsesc că sînt jocuri de cuvinte, iar acesta, pentru mine, nu e modelul unei gîndiri raționale. Prefer claritatea în scriere, pentru a face posibilă critica, ca-n democrație. Derrida are un snobism și un dandyism în gîndire, o plăcere a provocării gratuite – și în acest punct am mari dubii.

Dar Baudrillard?

Primele sale cărți sînt remarcabile, foarte clare și le-am citit intens. Spre finalul vieții a devenit o gîndire care trăia prin ea însăși. Baudrillard avea gustul faptelor, al observației directe, dar apoi ofeream o interpretare complet fantasmagorică. Avea o dorință excesivă a provocării și un stil remarcabil. Prefer totuși primele cărți, spre final el devine o lume închisă, „sistemul Baudrillard”. Iar mie nu-mi plac sistemele.

Ce este Consiliul de analiză a societății din care faceți parte?

Un organism sub autoritatea primului ministru, François Fillon. Sîntem aproape 30 de membri prezidați de Luc Ferry (filosof, fost ministru al Educației) și ne reunim pentru a prezenta anumite rapoarte și studii despre problemele societății contemporane, cu un accent pus pe cea franceză.

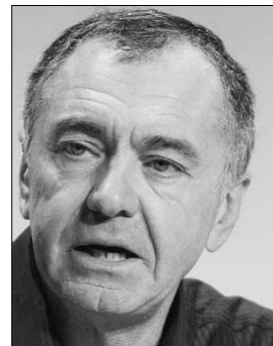
La final: cum utilizați Internetul?

Pentru mine netul e foarte important. În primul rînd îl folosesc pentru comunicare, apoi utilizez motoarele de căutare, precum Google, să găsesc anumite informații.

Wikipedia?

Da, dar în combinație cu alte surse. Pentru că nu putem avea un control asupra informației, trebuie să multiplicăm sursele. Cum lucrez mult asupra problemelor contemporane, Wikipedia e o sursă magnifică de informație. O folosesc, dar în paralel cu cărțile. Cred că metoda bună e aceasta, a mixului de Internet cu cărțile. Internetul e un lucru bun, dar nu trebuie utilizat exclusiv. De ce? Pentru că pe Internet nu găsim teorii. O carte vă dă o viziune asupra lumii, pe care desigur că o puteți critica. Dar pe Internet nu există decît o succesiune haotică de surse, nu există o viziune. Astăzi trebuie să regîndim educația pentru a putea furniza instrumente intelectuale, conceptuale cu care să utilizăm această tehnologie.

Tehnologia singură nu poate oferi așa ceva, avem nevoie de „ochelari” buni.

Lista lui Lipovetsky. Hiper cinematograful personal

- *Pulp Fiction* (Quentin Tarantino, 1993)
- *Inland Empire* (David Lynch, 2006)
- *Bagdad Café* (Percy Adlon, 1988)
- *Le déclin de l'Empire américain* (Denys Arcand, 1986)
- *Little Miss Sunshine* (Jonathan Dayton și Valerie Jaris, 2006)
- *Citizen Kane* (Orson Welles, 1941)
- *Babettes Gaestebud* (Gabriel Axel, 1987)
- *Forrest Gump* (Robert Zemeckis, 1993)
- *Das Leben der Anderen* (Florian Henckel von Donnersmarck, 2006)

Sînteți un optimist.

Da, sînt, și cred că tehnologiile comunicării vor schimba pozitiv lumea, dar nu independent și autonom. Rolul școlii ca formator de minții și spiritului e fundamental. Să nu credem că instrumentul tehnologic va forma spirite. Această activitate cere profesori, măștri poate, din ce în ce mai mult o *paideia*. O să aveți acces la tot, dar cum vă veți poziționa în această lume a accesului total? Cum vă veți orienta? Avem nevoie de profesori, dacă nu, va fi o pulbere haotică și oamenii nu vor găsi nici o direcție. În concluzie, acest instrument e magnific, dar trebuie să-l controlăm. Trebuie să schimbăm educația, să dăm un alt conținut școlii, prin care să învățăm cum să utilizăm ecranul global și, în particular, Internetul.

„CRED CĂ PORNOGRAFIA E UN LUCRU BUN”

Ca liberal progresist credeți că cultura pop contemporană a asimilat pornografia și astăzi ea are o valoare pozitivă, eliberatoare?

E un subiect delicat. Trebuie să facem distincția între privirea masculină și cea feminină. Noi, bărbații, avem un raport relaxat cu pornografia, nu ne deranjează, cu vagi excepții. Femeile, în marea lor majoritate, resping pornografia. Oare femeile își vor însuși o anumită estetică a pornografiei în viitor? Probabil.

Eu, ca liberal, cred că pornografia e un lucru bun pentru că nu toată lumea are o viață sexuală perfectă. Și ce facem atunci? Mai bine

consumăm imagini pornografice decît să olăim femei, nu? Mă gîndesc la sensul cathartic și, în cazul tinerilor, la un sens educativ. Desigur, există și aspectul întunecat, violența. Dar violența este o mică parte a pornografiei. Pentru mine, violența împotriva femeilor nu este pornografie, ci doar violență.

Pornografia e o estetică a vulgarului, cînd devine sublimă, erotică sau poetică, nu mai e pornografie. Există aspectul brutal al imaginii în pornografie, nu al actului, o violență a organelor prin prezența lor nudă. De aceea femeilor nu le plac filmele pornografice. Imagi-

narul erotic feminin e mai puțin direct decît cel al bărbaților. O fi din cauza naturii feminine? Nu știu, nu cred. Chiar și femeilor foarte libere nu le place pornografia, nu li se pare excitantă.

Există o legătură directă între pornografie și libertinism?

Cuplurile libertine sînt sub un procent din populație în Franța și s-a atins un prag maxim. Se vehiculează ideea că moravurile sînt din ce în ce mai libere și că oamenii... Dar nu asta e direcția. De ce? Pentru că oamenii, în special

femeile, vor să fie recunoscuți ca persoane, și nu ca bucăți de carne. Asta schimbă tot. Astăzi nu libertatea e primul deziderat, ci recunoașterea: a fi recunoscut ca subiect universal și în același timp particular. Aceasta e exigența fundamentală a lumii noastre. Libertatea sexuală deja am cucerit-o, de acum 30 de ani. Nu mergem spre libertinajul moravurilor, ci spre o etică minimală, liberă, dar plină de exigențe. Nu orgia e modelul actual, nu există orgii în societate. Consumăm fantasmă, imagini orgiastice, dar nu o practicăm.

SECRETUL ADRIANEI

Adriana BABEȚI

Pleoșteli cu-nviorare

Dacă mă uit pe geam, după cît e de însorit, parcă ar veni primăvara. Și totuși, nimic zglobiu în aer, fiindcă ce motive de bucurie aş avea? Nu se prea arată ceva care să-mi lătească un zîmbet pe față și să mă facă să chiuu. Ba chiar dimpotrivă. În jur, lume apropiată și cîțiva prieteni se tot luptă cu boala, la sfîrșitul celui mai negru an din cîți am trăit (12 înmormintări). Tot în jur, ce se în-tîmplă în viața politică mă lasă ca la poarta nouă, mută și tîmpă, fără să mă înțeleg nimic. Deci încă o macaroană a bucuriei tăiată. Ca să nu mai spun ce fleșcăieli mă cuprind cînd văd că afară-i totuși frig și că nici *Istoria critică* nu-mi ține de cald, că ziua se scurtează și că, în schimb, îngăduința cu care unii ne tot mîngie pe creștetul de provinciali se lungeste enervant de mult, că mai toate păsările care mi-au ciripit în curte au plecat în țările calde și că nici fiică-mea n-are cum să vină acasă de sărbători din Canada ei, că n-am răgaz destul să fac ce-ar trebui, adică să scriu, dar și că, atunci cînd mă apuc să scrijelesc ceva, iese bleg. Deci una peste alta, la o primă vedere, cam nasol, deprimant, abătut, pleoștit, dezolant, mohorit. Dar la o a doua scrutare, iată cum răsar aceleași zile, privite cu alți ochi și cu sufletul resetat.

Întîi și-ntîi, mi-am zis că dacă n-am personal multe motive de bucurie, aş putea să mă încarc de bucuria altora. Așa am și făcut, cu atît mai mult cu cît, preț de două săptămîni, am dat ca un poștaş zelos un sноп de vești bune cunoșcutilor, colegilor și prietenilor mei. De pildă, lui Angelo Mitchievici, i-am spus că a făcut un doctorat trîsnit și că, pentru cele peste 1000 de pagini de teză pe care i le-am lăudat în referat, ar merita cea mare distincție (așa a și fost!). Sau lui C., retras singuratic și neștînt într-un orașel din Ardeal, și lui B.,

bănătean fîlos și nervos, le-am transmis că scriu bine și că merită să-și tipărească volumele. Sau l-am scăipuit pe Călin Mihăilescu și i-am spus cît de buni au fost și el, și Horia, în emisiunea *Înapoi la argument* și că volumul lui Nino Stratan o să apară. Sau i-am sunat pe V. și pe M., să-i anunț că bursele spre care mi-au negru s-au aprobat. Sau i-am declarat în plină stradă fostele mele colege, D., că arată superb. Sau le-am comunicat steudenților de la română că sînt deștepti și că o să facă față la examen.

Dar și eu, pe cont propriu, am scormonit în zilele astea după ceva întremător și-am găsit totuși o puzderie de chestii care m-au mai inviorat. Ia auziți cît de puțin mi-a trebuit, de-a valma, pentru o mică stare de bine: să văd pe geam cum pe trunchiul caisului se înfig două ciocăntori colorate și încep să tocane vioi; să cumpăr 12 măști haioase și costume de moși pentru distracția de sărbători; să percutez dizertația despre celți pe care mi-o ține Mimi pe stradă, în timp ce ronțâim alune caramelizate; să iasă extraordinar de bine (cu discuții pînă la zece noaptea) un curs de la master; să simt mirosul parfumului Zen, cu care m-am dat pe după urechi; și o vîd pe mama cum în sfîrșit cronțane un castravete murat cu dinții cei noi, deși reclama la Corega mă scoate din minți; să găsesc cele mai potrivite lucruri de burdușit cinci perechi de papuci, cizmulițe și ghete puse în geamurile din patru case diferite; să pot învîrți cheia în broasca de la poartă ca-n brînză, de cînd am reparat-o; să mă înfîlinesc împlîtor cu un fost student, care îmi mărturisește abia acum de ce un curs anume ținut de mine în anul II i-a schimbat viața; să-mi spună, după 10 ani, toată povestea.

Zgomotul și... tăcerea

Mireasa cu șoșete roșii diferă mult de ceea ce a scris pînă acum Adela Greceanu, care s-a remarcat mai ales prin poeziile sale. Acest roman demonstrează însă că Adela Greceanu scrie și o proză de bună calitate, o proză poetică, plină de substanță, în care alegoria joacă un rol deosebit de important.

Bogdan Romaniuc

Romanul *Mireasa cu șoșete roșii* poate fi considerat și un roman poetic (nu sînt prozatoare, dar „poezia” mea are „poveste”), unde viața și moartea se află într-o „cîrdășie perfectă”, urmărindu-se la tot pasul una pe cealaltă. „În felul meu – spune scriitoarea –, la fiecare carte m-am aruncat cu capul înainte. Dacă a ieșit poezie, foarte bine. Dacă iese un roman, iarăși e foarte bine. Mă prind eu înainte să termin de scris spre ce se îndreaptă vehiculul. Dar nu mă interesează asta prea tare. Totul e s-o duc la bun sfîrșit, odată începută o carte. Structura vine la pachet cu substanța.”

Universul prezentat de Adela Greceanu în *Mireasa cu șoșete roșii* este unul dominat de femei: domnișoare, divorțate, văduve, casnice, inginerie, vitrinierie. Bărbații apar mereu în umbră, iar majoritatea nu au nume, ci sînt doar: mielul cel bătrîn, vlăjganul, auriul, fratele, tatăl, arborele cel frumos etc. Femeile în schimb sînt mai tot timpul gălăgioase, bîrfoșoare, fiecare avînd de spus cîte o poveste sau chiar mai multe, dar dintre toate mireasa este cea mai frumoasă și cea mai talentată. Femeile care se învîrt în jurul ei – nașa Lena, verișoara Pulheria, mătușa Zizi și tanti Sofica – îi piaptănă și îi împletesc părul, ațipind rînd pe rînd cu pieptenii în mină. Numai mireasa nu doarme de o bună bucată de vreme, căci ceasurile îi sînt numărate, plină în zori, cînd va veni mielul cel frumos, mirele ales. „Mireasa cu șoșete roșii nu are defecte – zice mireasa. Este egoentrică, orgolioasă, arrogantă uneori... Dar astea nu sînt defecte, iar egoista nu este. Și nu-i adevărat că mă iubesc mai mult pe mine. Și că bărbații sînt asta. Și că de

asta mă evită. [...] Am ațitia ani. Sînt o mireasă bătrînă.” Cît despre miel, acesta e cînd mire, cînd mort, încît nu mai poți spune cu certitudine care este cu adevărat identitatea sa. Mielul sau „profetul” este „cel mai” și „se moare după el”. Mirele e făcut din toiți cei pe care mireasa (de acum bătrînă) i-a iubit de-a lungul vieții sale.

O noapte interminabilă, care amintește de nopțile Șeherezadei, în care „mireasa cu șoșete roșii” trebuie să-și regleze toate „conturile”, să-și ia rămas bun de la toiți iubiții și să-și spună toate poveștile pe care le știe, căci dimineața va veni mielul, mirele mult așteptat. Mireasa nu mai doarme de mult, dar visează, iar celelalte femei bănuiesc că a studiat practici oculte și ritualuri magico-religioase. Visul ei fără somn se numește viset, iar în viset se ajunge cu ajutorul panglicii albastre: „...Inchid ochii și ea mă duce în viset. [...] Visatul e atunci cînd un capăt al panglicii albastre îl țîn eu, zice mireasa și arată cu degetul spre ea. Și celălalt capăt îl țîn tot eu, dar eu cea din viset”.

Dialoguri foarte bine realizate

Interesant este rolul pe care povestea îl joacă în romanul Adelei Greceanu: „Cui îi place să povestească îi place și să trăiască”, îi spune la un moment dat mielul miresei. Aceste cuvinte sînt de altfel printre puținele pe care mirele, un personaj mai mult invizibil, fără chip și fără nume, le rostește de-a lungul cărții. Și referențului acestui „poem”, ca o formulă de basm, face referire tot la actual povestirii: „Da’

mai povestește tu scumpete, că tu ești mireasa [...] tu povestești într-un fel att de original [...] Și mireasa povestește...”. Povestirea este și o modalitate de umplere a timpului, căci noaptea trece mai ușor atunci cînd ai cuvinte. Cînd nu ai cuvinte, „totul e cum e și nu cum spui tu”. Lipsa cuvintelor înseamnă lipsa voinței și a dorinței de a recrea lumea. Există o permanentă luptă între timpul miresei și timpul mielului (al mirelei): unul dintre timpuri trebuie să îl absoarbă pe celălalt.

Mireasa s-a născut la douăzeci și opt de ani. A avut de parcurs un traseu inițiativă dificil. A fost singura din familia ei care a scris poezii, din frică de viață, din frică de moarte. Î dialogurile sînt foarte bine realizate, iar replicile celor cinci femei din prima parte a romanului sînt adesea pline de umor și ironie. În cea de-a doua parte a cărții, zgomotul este înlocuit de tăcere, iar mireasa rămîne singură, inconjurată doar de propriile fantasme.

Adela Greceanu, *Mireasa cu șoșete roșii*, colecția „Ego. Proza”, Editura Polirom, 2008, 19.95 lei

Fragment cu păduri și ciuperci șarmante

Veronica D. Niculescu: Ce lume de vis! *Scămoșila* și *Mușeasca* primeau porcușorii prăjiți? Și cum e făina de porumb? E altceva decît mălaiul? Cînd vine de la pescuit, tata împarte obleții cruzi piscicilor, direct din plasă. Cel mai greu e cînd nu prinde nimic. Totul miroase dinaintea a pește – genți, undițe, chiar și haine – iar piscicile nu pricep de ce nu capătă, se necăjesc rău, rău... Aș da orice să pot trăi în pădure. N-am găsit încă soluția. Măcar un copac... De fapt, am copacul meu, l-am plantat pe la 11 ani, sub îndrumarea unei profesoare de limba rusă. Dar a rămas la Pitești.

Emil Brumar: Știu eu? Păi te duci la Pitești și-ți iei copacul personal în primire... E o glumă, desigur... La Dolhasca aveam păduri adînci în toate părțile... Pe Dealul viei, de exemplu, ne duceam, ca în *Cehov*, familii de profesori și doctori, să culegem ciuperci... Aveam un șiretlic al meu... Căutam izolat de grup... Fluieram o melodie foarte la modă pe atunci, *Linște*, rătăcind printre copacii înalți, frunzoși, aparent necăutînd nimic, făcînd versuri în minte, mai odihnindu-mă uneori pe lângă vreo scorbură, pe mușchiul verde-verde... și ciupercile apăreau, în pilcuri, mari

melomane pălărioase... Știam care sînt bune de mîncat, care nu... alea frumoase, cu pălăriuțele pe-o sprînceană, colorate exotice...

V.D.N.: Uite-așa scapă de cratiță frumoasele, și-n lumea ciupercilor! La Sibiu, în Dumbravă, vară ciuperci chiar și la marginea pădurii. Cum mergi pe lângă șina de tramvai (minusculă, năpădită de ierburi; tramvaiul merge la Rășinari), din vară pînă-n toamnă e plin de ciuperci de tot felul. Trebuie doar să te uiți, să mergi cu capul plecat, să nu-ți pese că ți se udă pantofii și tivul de la blugi... Sînt albe, pufoase,

fie lunguiețe, fie rotunde... Cele verzi, roșii, fistichii, sînt puțin mai la umbră, dar nu de parte. Și dacă mergi pe aleile croite la doar zece metri de marginea pădurii, le vezi.

E.B.: Dar și cînd ajung, din greșeală, la cratiță, frumoasele... mamă-mamă, să te ții, lasă-n jur numai cadavre!!!

Șaptecapete (un intrus!): Mie îmi plac ciupercile otrăvitoare, sînt șarmante... Nu-mi pot anihila decît un cap... mai rămîn șase la purtător.

V.D.N.: Domnule hobbist, vă întreb pe dumneavoastră: ce credeți că face *Șaptecapete* cu acel cap care cade victimă

DIABLOGURI

Veronica D. Niculescu & Emil BRUMARU

a ciupercilor otrăvitoare? A. Îl întrețese, profund de gîtul lung și subțire, cu celelalte șase? B. Îl lasă să se usuce și să cadă? C. Îl taie cît e proaspăt și îl timite ofrîndă la *Zina Pădurii*? D. Alte.

E.B.: Hm! De ce nu îl întrebi direct pe *Șaptecapete*? Eu l-aș trimite, așa, ca în filmele horror, cu ochii încă clipocind și gura salivînd gemete... da, ofrîndă, *Zinei Pădurii*, să-l păstreze într-un borcan cu ciuperci marinate... Un soi de *Smeagol*, fără spinare și lăboante...

V.D.N.: *Smeagol* spre final, înrîrit. Și, culmea, tot destul de drăgălaș!

E.B.: *Smeagol*, în *Enciclopedia Lumii* lui J.R.R. Tolkien (apărută la Galaxia Gutenberg, 2007), e descris ca un hobbist decăzut, din neamul *Stoor*. Vărul lui găsește împlîtor Inelul Suprem. *Gollum* îl vrea cadou de ziua lui. *Deagol*, vărul, nu i-l dă și *Goolum* îl surgrumă. Descoperă că „Ne-prețuitul” îl face nevăzut. In-tervine povestea cu hobbitul *Bilbo*. Dînsul pune mîna pe inel din pură întîmplare...

TREI RĂSPUNSURI DE LA ADELA GRECEANU

Mireasa cu șosete roșii, o cronică a felului în care se leagă fața și reversul

Bogdan Romaniuc

Mireasa cu șosete roșii – un roman în care viața și moartea se află într-o „cîrdășie perfectă”. Este acest poem în proză o cronică a unei morți (nunți) anunțate?

Multe se află în cîrdășie în cartea asta (pe care n-aș numi-o poem în proză): chiar poezia și proza, o scriere nocturnă, pe mai multe voci și alta albă, monotonă, vorbăria și tăcerea, fața întunecată și fața diurnă a personajului central. Așa că această carte s-ar putea să fie o cronică a felului în care se leagă fața și reversul. Dacă prima parte se petrece în noaptea dinaintea nunții și mireasa este mereu avertizată că trebuie să-și spună toate poveștile plină vine dimineața, a doua parte se petrece într-o dimineață care nu se mai termină, făcută din multe zile sudate între ele și fosta mireasă a rămas singură. Iar în final te poți întreba cine pe cine scrie? Numai că am înodat așa de strîns capetele celor două părți, încît nu se poate răspunde la această întrebare. Și nu numai că le-am înodat strîns, dar am făcut o bandă a lui Moebius. Știți, dacă luați o panglică de hirtie, o răsuciți o dată, apoi îi lipiți capetele, cînd porniți din oricare punct, puteți străbate ambele fețe ajungînd în final în punctul de unde ați plecat, fără să luați degetul de pe hirtie.

„Cine este mielul acesta”, cînd mire, cînd mort, „după care se moare”?

O absență. Cineva care există, dar nu e aici. Și care se confundă, poate și din acest motiv, cu un mort. Cineva care nu se lasă portretizat. Dar nu, nu el este mortul „după care se moare”. Acela e doar umbra lui, care-l precedă. El e cineva despre care nu se poate spune decît că vinde mincare pentru pisici îmbrăcat în costum negru, ca pentru Operă. Asta în prima parte. În a doua parte devine un nume. Mihai. Alții. Dar asta nu-i dă șansă de viață. Numele îl face și mai

palid, și mai absent. Altfel decît în prima parte. Este, în continuare, cel despre care nu se spune nimic. Dacă în partea a doua este multă surdina, fiindcă am încercat să cobor sunetul pînă la limita de jos la care mai poate fi perceput, atunci n-ar fi exclus ca „mielul acesta” să fie sursa tăcerii. Iar umbra lui capătă de-asemena în a doua parte un nume. Alexandru. Cei doi pot fi văzuți la un moment dat mergînd pe bulevard umăr lângă umăr, mincă neagră lângă mincă neagră. Dar nu-mi place să-mi explic personajele și deja am zis prea mult.

Un „popor de mătuși”, domnișoare, divorțate sau văduve, o lume a femeilor care amintește de Cartea nunții a lui George Călinescu.

Femeile din prima parte sînt lumea. Imediatul. Dar fără să acopere tot spectrul (feminin) al imediatului, că nu am urmărit asta. Acum vreo cinci ani am început să scriu dialoguri între aceste femei și mă amuzam teribil ascultîndu-le așa, pe hirtie. După ce s-au adunat vreo cîteva pagini bune mi-am dat seama că așa putea scrie o carte pomînd de la ele. Un roman. Așa că am mers pe mîna lor, le-am lăsat să se spună fiindcă am simțit că sînt puternice. Și au pus ele țara la cale, după cum s-au priceput și uite-așa i-au făcut miresei o zestre de toată frumusețea. Care cu sfaturi din școala vieții, care din cărți, care cu umor (uneori involuntar) iar eu, ca autoare, n-am făcut decît să le leg cu cite un „zice nașa Lena”, „zice Pulheria și dă din umeri”, „zice, ca pentru sine, tanti Sofica”. Și m-am bucurat să văd cum cele cinci femei

(chiar dacă una moartă) pot face atîta tărăboi pe care eu îl pot controla. Dacă cititorul vrea neapărat să le compare cu mătușile din *Cartea nunții*, își poate imagina un roi de molii zburînd pe deasupra lor, dar asta e treaba lui, a cititorului. Dacă în prima parte personajul meu (nu mai știu unde am auzit cuvîntul ăsta, dar mi-a plăcut) stă la taclale cu „lumea”, în partea a doua ea refuză lumea categoric și nu-i permite să treacă dincolo de ușa garsonierei sale. Deși o mică speranță zic eu că există spre final cînd se întreabă „Cum să cîntăresc ceva ce nu încap în dimineața aceea? Cum să cîntăresc, de pildă, cocoșul care cîntă în cimitirul de vizavi?”. Na, că m-am și autotocit, că tot cartea zice mai bine despre ea ce are de zis.

FOTO: Cătălina

VERBA WOLAND

Ruxandra CESEREANU

Decalog de poet relativ (a)normal

1. la trezire, dă-ți ghes să îți aduci aminte orice din ce-ai visat: o imagine, un cuvînt, o mătase, un urlet. imaginea, cuvîntul, restul cu pricina să îți fie parola de intrare într-o altă lume pentru ziua ce este. dacă nu îți amintești nimic, inventează un vis scurt, concentrat, și folosește-l ca și cum l-ai fi visat și-ar fi al tău (de fapt este al tău).

2. bea un cafe-frappé sau un suc de roșii cu puțin piper sau un ceai exotic (ceai cu tutun, dacă este posibil) și ascultă *Shine On Crazy Diamond* sau ultima parte din *A Saucerful of Secrets* (Pink Floyd) sau *Killer* (Van der Graaf Generator).

3. citește ceva din ereziile lui Rimbaud sau o frază vehementă de Artaud sau măcar un paragraf din *Howl* de Ginsberg.

4. scrie un poem ca un delir, pe care apoi să-l arunci la gunoi, fiindcă-i scrisoarea ta de uitare către lumea de apoi.

5. încearcă să stai în semilotos sau în luminare și gîndește-te la alchimisti ori fahirî, apoi citește o scenă din *Alisa în Țara Minunilor*.

6. gustă o dulceață de agrașe, nuci verzi, maracuja, kiwi (ceva de acest gen) sau mîncă ciocolată cu chilli (pledze pentru ultima).

7. iubește pe cine ai de iubit și nu urî pe cine ai de urît. închipuie-ți că ai pornit în cruciadă de unul singur, că nu ai cal, nici sabie, nici armură, doar un ocean și un evantai.

8. citește *Cîntarea Cîntărilor*, ca să te umpli de mireasmă.

9. circulă puțin prin BlogNeverLand, ca să vezi ce mai scrie lumea dezlîntă, apoi postează și tu măcar un blast ori niște comentarii absurde, în timp ce consulți harta astrologică a zodiei tale, ca să mai vezi ce se întîmplă între planete și stele.

10. citește niscaiva fragmente din Apocalipsă (niciodată tot) și gîndește-te că te lupți cu însăși Nebunia. ascultă *Comfortably Numb* (Pink Floyd) sau *Yellow Fever/Cat's Eye* (Peter Hammill) sau *Breaking Through to the Other Side* (The Doors), bea puțin vin de Samos (pentru cei licoroși) sau vin Mateu (pentru cei seci), apoi scrie în jurnal un singur cuvînt-cheie sau o frază-cheie și concentrează-te ca să visezi. ziua următoare o ieși de la capăt.

Milenarism (II)

Contextul socio-istoric și cultural ne ajută să-i introducem pe acești tineri poeți într-o ramă explicativă.

Dar esențiale rămîn notele lor diferențiale, particularitățile care să ne izbească, diferențierea despre care vorbea Lovinescu. Fără un accent individual, specific, fără o anumită forță expresivă și cognitivă a poemelor, întregul construct generaționist se surpă ca un castel din cărți de joc. Poate fi o viziune de poet adevărat *transmisibilă*, pot *practica* împreună componenții unei generații poezia? Seamănă oare Eminescu și Macedonski, Arghezi și Ion Barbu, Blaga și

Bacovia, Geo Dumitrescu și Ion Caraion, Doinaș și Dimov, Nichita Stănescu și Marin Sorescu, Dorin Tudoran și Mircea Dinescu, Ion Mureșan și Mircea Cărtărescu, Ioan Es. Pop și Daniel Bănuțescu? Și atunci, e bine ca această tînără generație în aflus să se încoloneze și să adere la o unică formulă de sensibilitate lirică? Să le pretindem să fie, cu toții, organici și postexpresioniști, viscerali, biografiști, apocaliptici? Milenariști?

S-ar zice că mă contrazic: propun un termen (ultimul) pentru definirea unei generații, pledînd totodată pentru folosirea lui cu anumite

nuanțe. Dar nu: termenul respectiv, tocmai el, mi se pare suficient de elastic și acoperitor. Să nu uităm că vorbim despre o poezie scrisă la sfîrșitul unui mileniu și începutul altuia, după prăbușirea unui regim politic care a durat peste patru decenii (pătrînd instalat pe vecie) și nașterea, în chinuri, a unei noi societăți; o poezie placată pe o realitate bolnavă, în care mormul totalitarismului și nervurile capitalismului sălbatic se caută și se încrucează maladiv.

Simptomatologia clasică a milenarismului, febrele, așteptările înfringurate ale iminentei Apocalipse iau culoarea și linia stilistică a fiecărui poet în parte. Mă refer la poezii adevărate, nu

la autorii fără un centru de greutate, cu conduită mimetică. Textualismul îi făcea pe mulți autori din generația '80 să semene unii cu alții pînă la indistinție. Milenarismul îi strînge pe tinerii ultimei generații pentru a-i dispersa, apoi, pe centrifuga propriilor fantasmă. Această desfășurare în doi timpi poate fi urmărită și la „nouăzeciști”, antecesorii imediați. Și atunci, la începutul anilor '90, ca și acum, în anii de după 2000, libertatea totală, absolută, frenezia, descoperirii și exploatarea ei marcează puternic versurile poezilor, determinîndu-i să facă tot ceea ce, de regulă, nu se face; și să scrie tot ceea ce, în mod curent, nu se scrie...

BUCUREȘTI FAR WEST

Daniel CRISTEA-ENACHE

Între Mihail Gălățanu și Marius Ianuș, ori Cristian Popescu, Ioan Es. Pop și Teodor Dună, apropierea sînt vizibile – și determinate de angajarea decisă a noilor poeți pe cite un culoar liric pe care care au mai perforat, înainte, și alții. Într-o parte: un eu liric exhat și gestulant, mușcător și provocator, cabotin și sentimental, sexualizant și mistic. Pe celălalt fir: un eu prăbușit, care a făcut implozie în propria memorie, jupuindu-și la nesfîrșit, cu masochism, rările cărnii și ale spiritului,

întreprind voit fluxurile vitale și trăindu-și moartea. Diferența specifică e data de îmbătrînirea accelerată, prematură, teribilă a poetului tînăr. Cei mai buni autori din această generație lirică, Marius Ianuș și Ruxandra Novac, Ștefan Manasia și Marin Mălaicu-Hondrari, Claudiu Komartin și Teodor Dună, Elena Vlădăreanu și Dan Sociu, s-au născut – literar vorbind – cu o expresie poetică proaspătă, dar cu riduri adînci pe figura spiritului creator.

Dumitru Ungureanu: „Să trăiești ca rocker ține de structura personalității. S-ar putea să greșesc dacă judec banal: în rock'n'roll au rezistat numai artiștii adevărați, nu imitatorii. Numele lor brăzdează, nu tatuează genul!”

ROCKIN' BY MYSELF

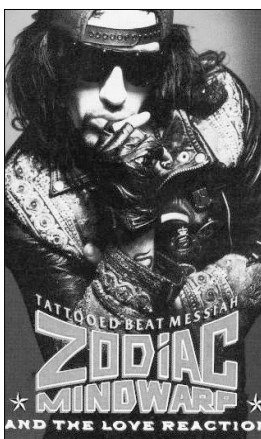
Dumitru UNGUREANU

Zodiac Mindwarp

Dacă ar fi să mărturisesc un preot păcatele mele rockerice, aş primi, probabil, vreo 15 duzini de mătăni drept pedeapsă numai pentru faptul că-mi place albumul *Tattooed Beat Messiah*. Poate însă că preotul va fi un om cu simţul ridicolului în stare bună de funcţionare şi-mi va înţelege slăbiciunile. Sau, de ce nu, poate fi un om cu simţul umorului care, ascultînd ce ascult eu cînd vreau să mă distrez, se va destinde la rîndul lui şi-om bea împreună o bere, fără să ne aghesmuim. Nu îndrăznesc să-l caut pe acest preot, cine ştie ce m-aş pomeni mărturisindu-i!... Iar spovedania ar porni dintr-o nevoie de joacă, nu de penitenţă. La asta îndeamnă muzica de pe albumul din 1988, semnat de Zodiac Mindwarp & The Love Reaction.

Muzica rock este plină de ceea ce un post TV numeşte „one hit wonder”. O piesă nemuritoare, ar scrie un redactor TVR în prag de pensionare. E ciudată situaţiunea? Oare de ce din muzica zisă clasică a rămas compozitori, nu piese? Chiar şi cei de mina a doua sînt percepuţi ca un întreg, cu un portofoliu complet de concerte, simfonii ori piese camerale. În jazz e aproape la fel. Rar se ascultă o bucată oarecare, ci mai degrabă un repertoriu de big-band. La fel e şi-n blues, cu puţine excepţii. Numai în rock e foarte greu să ascuţi, de exemplu, alte piese ale trupei Mungo Jerry, în afară de *In The Summertime*. Sau altceva decît *In-A-Gadda-Da-Vida*, cu Iron Butterfly. Ei da, dar astea două sînt absolut memorabile!

Nu s-ar zice la fel despre albumul ce constituie slăbiciunea mea (una, între multe). Să numesc o piesă de excepţie n-aş putea. Poate *Born to Be Wild*, compoziţie Steppenwolf, preluare mai degrabă onestă decît strălucită. Poate *Untamed Stare*, cu ritmul sufocant şi riffurile de chitară în buna tradiţie heavy şi exhibiţiile vocale fără excese. Sau piesa titlu, pe care am remarcat-o de la bun început, refrenul de neuitat, pe care îl fredonez, nu ştiu de ce, în situaţii dintre cele mai diferite. Sau excelenta *Planet Girl*. Totuşi, există în structura acestui album ceva ce ţine de-o componentă importantă a oricărei arte, anume (auto)ironia. Acolo unde-o întîlnesc, eu ader instantaneu. Parodia, pastaşa, citatul, sintagma ireverenţioasă impregnează versurile. Nu şi partitura instrumentală,

impecabil orchestrată şi perfect executată.

Zodiac Mindwarp e pseudonimul lui Mark Manning, grafician şi editor la revista engleză „Flexipop”. Dornic să guste la propriu distracţia rock'n'roll, el a strîns o gaşcă de amici, fiecare luînd cîte un nume pompos-ironic, precum Slam Thunderhide, Trash D. Garbage, Cobalt Stargazer ori Flash Bastard. Prietenia cu un producător de meserie şi stilul, tipic britanic, de distracţie serioasă a făcut ca Manning să intre în atenţia citorva grei ai scenei, precum Alice Cooper, care îl invită să facă o piesă împreună. Concerte, turnee, bani – toate împingeau către o carieră, cel puţin meritore. Genul heavy-metal se găsea în 1988 la apogeu. Era greu de pătruns în topuri pentru nişte băieţi care voiau să se distreze. Cu toate astea, trupa n-a fost decît expresia unui moment trecător de graţie. Mica izbîndă (accesul în Top 20) mi se pare pilduitoare pentru categoria de oameni talentaţi într-un domeniu, care încearcă să depăşească limitele proprii. E reconfortantă, dar şi frustrantă. Ce-ar fi făcut aceşti tipi dacă insistau să continue în rock? Avem la dispoziţie celelalte albume, vreo 4. Nimic nu trece însă de sunetul conformist!

Să trăieşti ca rocker ține de structura personalității. S-ar putea să greșesc dacă judec banal: în rock'n'roll au rezistat numai artiștii adevărați, nu imitatorii. Numele lor brăzdează, nu tatuează genul!

Musicophilia. Istorii despre muzică și creier

SCRISOARE PENTRU MELOMANI

„Muzica nu trebuie înțeleasă, ea trebuie ascultată” (Hermann Scherchen)

Victor ESKENASY, Praga

Cartea pe care v-o semnalez a fost scrisă de un neurolog, el însuși muzician în orele sale libere.* Apariția ei a fost întîmpinată cu entuziasm de critici, în ciuda unui limbaj adesea medical și, prin urmare, mai greu de urmărit. *Musicophilia* se referă, în linii generale, la acele patologii ale creierului care au drept consecință

dezvoltarea și manifestarea unor fenomene speciale, ce țin de muzică. Sfera lor este extrem de largă, de la halucinații muzicale, fenomene de incapacitate de a mai percepe muzica și dizarmonie, dezvoltarea unui auz perfect, distonia și pînă la raporturile speciale între cei lipsiți de vedere și muzică.

Oliver Sacks semnalează și discută o-pinii despre toate aceste fenomene, pornind cel mai adesea de la cazuri pe care le-a tratat el însuși, dar citind concomitent o întreagă literatură consacrată acestor patologii. În ciuda unor observații acumulate unele de-a lungul mai multor secole, Sacks pune în evidență că o știință particulară neurologică dedicată fenomenelor muzicale nu s-a dezvoltat decît în ultimele trei decenii, odată cu posibilitatea tehnică a vizionării imaginilor produse la scara creierului de către excitațiile de ordin muzical. Ceea ce pare un bun cîștigat al acestor observații cu mijloace științifice este faptul că porțiunile ale creierului, afectate de diverse leziuni sau patologii, nu devin neapărat nefuncționale, de regulă harta creierului redesenindu-se și prelînd funcțiile altor zone. Exemplele cele mai simple de înțeles pe care le discută *Musicophilia* sînt cele legate de surzenie sau de lipsa vederii. În ambele cazuri, zonele cerebrale specializate

pe auz sau vedere se modifică pentru a prelua funcțiile legate de imagistica muzicală. În cazul pierderii auzului, Sacks dă o serie de exemple impresionante despre dezvoltarea unor cazuri de epilepsie muzicală sau de halucinații muzicale. Viața unor persoane este afectată intens și adesea chiar modificată fundamental de aceste dereglări, care le fac să trăiască sub influența unei muzici interne infinite, a unor melodii repetate la nesfîrșit, cel mai adesea „imprimare”, gravate pe creier în anii copilăriei.

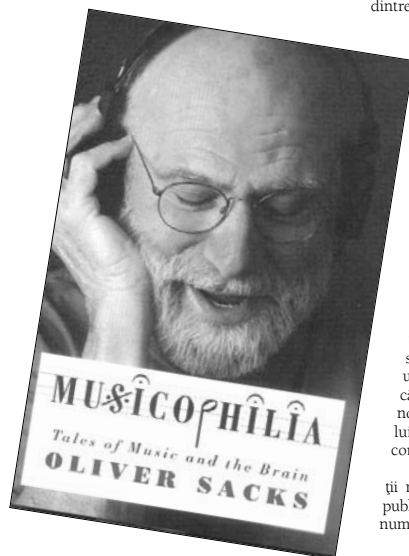
Lipsa vederii și consecințele ei sînt dintre cele mai cunoscute unui public familiarizat cu genul de mari cîntăreți de blues sau jazz, cum sînt Stevie Wonder, Ray Charles, Art Tatum, José Feliciano etc. Observațiile științifice semnalează modificările produse la nivelul scoarței cerebrale, care le facilitează copiilor lipsiți de vedere o precocitate verbală și dezvoltarea unei memorii verbale neobișnuite, ca și o facilitate muzicală la fel de neobișnuită. Unul din studiile citate de Oliver Sacks semnalează că între 40 și 60% dintre copiii orbi au un auz perfect, indiferent de vîrsta la care au început educația muzicală. Procentul este numai de 10% între muzicienii cu o vedere normală și condiționat de o educație muzicală la o vîrstă foarte tînră. Printre exemplele numeroase ale unor sensibilități particulare date de Oliver Sacks este cazul unui fost profesor de muzică la Oxford, care la vîrsta de cinci ani remarcă faptul că tatăl său își sufla nasul în sol major, că vîntul sufla cu un fluierat în re major sau că ceasul bătea ora în si minor. Controlate, afirmațiile lui s-au dovedit întotdeauna corecte.

Cu relativ impact asupra vieții muzicale și mai cunoscute publicului larg sînt și fenomenele numite de distonie muzicală,

multă vreme considerate, invariabil, consecințe ale unor deformări fiziologice ale musculaturii și tendoanelor sau ale inflamațiilor nervilor și tratate ca atare. În mod practic, în cazul muzicienilor, este vorba de lipsa de răspuns a musculaturii unor degete, în cazul pianistilor sau violoniștilor, sau a musculaturii gurii, în cazul suflătorilor, supuse unor exerciții repetate. Abia în 1989, grație studiilor unui neurolog, fenomenele de acest tip au fost descrise ca o consecință a unor modificări pe scoarța cerebrală și s-au căutat tratamente specifice. Oliver Sacks l-a avut drept pacient, ani de zile, pe pianistul Leon Fleischer, incapabil să mai cînte cu mina dreaptă și specializat pe piese consacrate minii stîngi. Sufărînțe similare au acuzat, între alții, Yehudi Menuhin sau pianistul Murray Perahia, dintr-o lungă serie de artiști de mare notorietate. Fleischer, ca și un alt pianist american, Garry Graffman, au fost copii minune și, în mod similar, la vîrsta de 30 de ani au început să sufere de pe urma unui spasm al degetelor minii drepte. Ambii pianisti și-au dezvoltat public, în 1981, suferința și, implicit, diagnosticile și tratamentele greșite la care au fost supuși de-a lungul a aproape două decenii. La Fleischer tulburările datau din 1963... Dezvăluirile lor au deschis drumul și altor artiști să-și recunoască dizabilitățile și au avut ca efect o concentrare a cercetărilor asupra fenomenului. Acesta a fost perceput în cele din urmă ca urmare a unor dereglări ale complexului sistem de control al creierului asupra unor mișcări repetate, „automate” ale mușchilor degetelor, care execută cu mare viteză și ritmicitate mișcări mici, precise.

Abia spre sfîrșitul anilor '80 au apărut primele remedii capabile să înlătore în anumite cazuri, nu în toate, spasmele înregistrate în mișcarea degetelor. Leon Fleischer, se pare că și Murray Perahia, a beneficiat de pe urma acestor tratamente, reușind să cînte din nou cu ambele minii.

*Oliver Sacks. *Musicophilia. Tales of Music and the Brain*. Alfred A. Knopf, New York, Toronto: 2008, XIV + 381 p.

MOȘ CRĂCIUN CRIZAT

5 idei de cadouri fără nici un ban

Nu știu cîți ani aveam atunci cînd „ai pregătit cadourile de Crăciun?” s-a transformat în „ți-ai făcut cumpărăturile de Crăciun?”. Cumva s-a întîmplat ca scrisoarea către Moș Crăciun să fie transformată într-un *shopping list* extins, jucăriile cu reclame pe Jetix să devină *must-have*-ul sezonului, iar cadourile pentru oamenii apropiați să fie rezolvate toate după o vizită în magazinele de decorațiuni interioare. Însă criza economică are și ea binecuvîntările ei: anul acesta avem șansa să facem cadouri mai mult din inimă și mai puțin din buzunar.

De cînd mă știu, cele mai grozave cadouri au fost, de multe ori, cele mai ieftine pentru buget și mai „cheltuitoare” de timp, dragoste și atenție. Oamenii din jurul meu m-au emoționat pînă la lacrimi cu o simplă bucată de hîrtie, un CD sau o carte din biblioteca lor, croite special după sufletul meu. Cu ajutorul lor involuntar, am compilat mai jos o listă cu idei de cadouri care să nu coste nici un ban, dar care ar putea să însemne totul dacă sînt dăruite din inimă.

Felicitarea

Mai țineți minte felicitările cu „De ziua ta, mămică”? Cele pe care leapeam pene, bucați de hîrtie creponată, pietricele găsite în fața școlii și tot felul de alte minuni? Nu știu exact cum a fost posibil ca ele să nu mai fie cool, dar cred că tocmai au revenit la modă. Degete un pic mînjite, o masă de lucru încheiată de lipici răsturnat din greșeală, un coș de gunoi plin de cartoane tăiate aiurea, imaginație și un mesaj scris din inimă – cam acestea ar fi materiile prime pentru o felicitare de Crăciun specială.

Dulciuri de casă

Desigur, acest cadou nu este la îndemîna oricui. În cazul unora, ar putea fi tare ușor confundat cu peceapă Moșului pentru răutățile de peste

an. Dacă aveți însă un strop de talent culinar, bomboanele și biscuiții făcuți în casă pot fi un cadou extraordinar pentru cei din jur, mai ales că oricine își dă seama că nu este vorba despre ceva înșăfăcat de pe un raft în drumul spre un alt raft. Pentru mai mult efect, puteți confecționa și orna personal și cutia în care vor fi dăruite.

Album de fotografii

De cînd cu Flickr-ul și fișierul de My Pictures prin care navigăm la foc rapid din tastatură, am uitat un lucru esențial: faptul că fotografiile spun o poveste, care acum se pierde undeva prin miliardul de fișiere cu extensie JPG. Adunate de prin casă, din plicurile vechi cu poze, combinate cu cele digitale de acum, selectate,

COOLTURISME

Mădălina COCEA

puse față în față peste timp „acum 12 ani/azi” sau pur și simplu însoțite de câteva cuvinte – fotografiile organizate într-un album devin o foarte frumoasă poveste de Crăciun, ce poate fi spusă cu inima deschisă prietenilor și familiei.

CD-ul anului 2008

Orice an are propria lui coloană sonoră. Indiferent dacă este vorba de prietenii sau de persoana iubită, cu siguranță au fost melodii care v-au învaluit în anumite momente petrecute împreună, melodii care spun mult mai mult decît versurile lor sau care v-au obsedat la unison. O compilație cu soundtrack-ul anului 2008 este un cadou bun, mai ales decît nat la timpul viitor: gîndiți-vă numai la cite amintiri vă vor stîrni aceste melodii, ascultate în anul 2018. Iar pentru puținii norocoși care ar putea să își înregistreze propria muzică pe un disc, nu există suflet mai frumos ținut în palme.

Un cupon

De îmbrățișări gratuite pe tot restul anului. De ascultare. De dus gunoiul o lună. De gătit 10 mese. De baby-sitting la dispoziția celui/alt. De masaj neprofesionist. De servicii profesionale pe care le puteți face în mod gratuit. De zile în care preluați toată treaba celui/alt, pentru ca el sau ea să le poată avea libere. Ideile sînt nelimitate.

În lipsă de orice altceva, îi puteți scrie Moșului. Nu celui de la Poplu Nord, ci oamenilor alt de speciali care vă fac să credeți în miracolul Crăciunului pentru tot restul anului. Nimeni nu mai scrie scrisori în zilele noastre – acesta fiind un motiv excelent pentru care o puteți face voi. Mai ales că de acest Crăciun s-ar putea să vă răspundă.

VOI N-AȚI ÎNTREBAT fără zahăr VĂ RĂSPUNDE

BOBI

Sfaturi la cumpărături

Mă străduiesc de ani buni să identific în istorie vreun filosof care să se apropie valoric de mine. Și nimic, dom-le, parcă au intrat în pămînt. Ici colo cite un băiat mai răsărit gen Kant sau Planton sau Șopenhauer a mai dat cite o dumă, da' subțire de tot, fără nici o șansă să se apropie de profunzimea gîndirii mele scormonitoare pînă în străfundul cauzal al universului. Ba că ce căutăm noi pe pămînt, ba că teoria raționamentului deductiv a lui Descartes acela, da' nimeni, absolut nimeni afară de mine nu a făcut marea descoperire.

Numai geniul m-a purtat spre marea adevăr al umanității. Este concentrat într-o frază profundă și unică, după cum urmează:

„spre deosebire de animale, care își aleg perechea după mărimea testiculelor ca să facă cei mai sănătoși pui, la oameni femeile aleg bărbații după puterea de a face cumpărăturile de Crăciun”.

Uite, de exemplu tata. Cînd a văzut-o prima oară pe mămică, omu' avea o traistă plină cu salam de porc și urmele de pe față arătau clar prin ce iad a trecut ca să îl cumpere, cîți pensionari impertinenți a trebuit să calce pe cap și cîți copii a turtit de teighea. Ooo! Păi un asemenea saram e de nădejde, îți găsește salbat de sărbători! la să-i torn eu

doi plozi ca să mi-l adjudec. Și uite așa, ani de-a rîndul, marelui familist reușea performanțe uluitoare, care au culminat cu trei luni de comă profundă, fără însă a da drumul celor două kile de banane pe care le obținuse după trei zile de pîndă la aprozar. A trebuit să-i tăiem degetele ca să facem salata de fructe.

De aceea eu văd cumpărăturile de Crăciun ca pe o provocare a vieții, pe care trebuie să o înfrunți cu curaj și fără milă de cei slabi. Dacă o babă te roagă să-i dai de pe raft ultima cutie de mazăre și tu cedezi, ești veriga slabă și regnul te va zdrobi în picioare. Băbele să stea acasă! Femei însărcinate? În magazin? Doar dacă vor să se sinucidă. Ce, crezi că dacă o faci pe-a victima în fața mea cu burdihanu' ăla mă întimidez? Și poc! O karată discretă la locul potrivit și, felicitări, cineva e tată de Crăciun.

La casa de marcat se dă cafeala finală. Aici ajung cei mai buni dintre cei buni și se privește cu respect, de vreme ce toți au reușit performanța. Ca niște lei, fiecare cu prada sa, toți sătui și totuși dorind să ajungă primii la cucoana cu sertaru'. Tehnicile sînt diverse și reclamă multă știință. De exemplu, dacă vrei să scapi de cel din fața ta, strigi tare „hooooo”, „hooooo” și l-ai scos din cursă, fața fiindu-i imediat spartă de oamenii în negru, arbitrii judecători ai competiției.

Suplimentul de CULTURĂ

Marcă înregistrată – Editura Polirom și „Ziarul de Iași”. Proiect realizat de Editura Polirom în colaborare cu „Ziarul de Iași”. Se distribuie gratuit împreună cu „Ziarul de Iași”.

Adresă: Iași, B-dul Carol I, nr. 4, etaj 3, CP 2666, tel. 0232/ 214.100, 0232/214111, fax: 0232/ 214111

Colectiv editorial: Emilia Chiscop, Florin Lazărescu, Lucian Dan Teodorovici (senior editor)

Redactor-șef: George Onofrei

Redactor-șef adjuncț: Anca Baraboi

Secretar general de redacție: Florin Iorga

Rubrici permanente:

Adriana Babeș, Bobi și Bobo (Fără zahăr), Emil Brumar, Ruxandra Gesereanu, Emilia Chiscop, Mădălina Cocea, Daniel Cristea-Enache, Radu Pavel Gheo, Casiana Ioniță, Florin Lazărescu, Diana Soare, Lucian Dan Teodorovici, Luiza Vasiliu, Constantin Vica.

Carte: Doris Mironescu, C. Rogozanu, Bogdan-Alexandru Stănescu.

Muzică: Victor Eskenasy, Dumitru Ungureanu.

Film: Iulia Blaga. Teatru: Mihaela Michailov.

Arte vizuale: Matei Bejenaru, Marius Babias. Carticăruc: Lucian Amari (Jup).

Grafică: Ion Barbu. TV: Alex Savitescu.

Ediția de Iași: Diana Soare

Ediția Națională: Elena Vlădăreanu, R. Chiruța, Veronica D. Niculescu.

Publicitate: Oana Asaftei, tel. 0232/252294

Distribuție / Abonamente: Mihai Sărbu, tel. 0232/ 271333. Media Distribution S.R.L., tel. 0232/216112

„Suplimentul de cultură” este înscris în Catalogul presei interne la poziția 2378. Pentru abonamente vă puteți adresa oricărui Agențiu Rodipei din țară sau oricărui oficiu poștal. Cititorii din străinătate se pot abona la adresa: export@rodipe.ro.

Tarif de abonament: 18 lei (180.000) pentru 3 luni; 36 lei (360.000) pentru 6 luni; 69 lei (690.000) pentru 12 luni

Tipar: Print Multicolor

Responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului îi aparține autorului. „Suplimentul de cultură” utilizează fluxurile de știri Newsin. Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază

ENȚICLOPEDIA
ENCARTA
Luiza VASILIU

Ridicol

L-ați văzut pe dragonul din *Die Niebelungen* al lui Fritz Lang? Arată ca un pui de șopirlă făcut din carton, are ochii mari, răsuflă greu, scoate pe nări foc adevărat (și asta în 1924!), iar solzii de pe spate sînt la fel de înfricoșători ca blana unui urs de pluș. În timp ce lighioana stă cuminte și bea apă, apare Siegfried, care n-are altceva mai bun de făcut decît să-și învîrtă sabia de trei ori deasupra capului și să se arunce asupra inamicului animal (care nu-i făcuse nimic). Lupta e aprigă, Siegfried cel cu pletele în vînt cîștigă, din inima dragonului curge un riu transparent. La finalul scenei, eroul ție-e deja antipatic și-o să rizi în barbă tot restul filmului din cauza solemnității exagerate și-a prețiozității jocului actorilor. De exemplu, ca să dai mîna cu cineva, trebuie mai întîi să o îndoi și să o arunci în spate, ca și cum ai ține un arc întins. Iar o bătaie de gene durează cît cinci strănuturi. A trecut aproape un secol de cînd Fritz Lang a făcut *Die Niebelungen*, dar ochiul nostru n-a îmbătrînit odată cu el. De aceea ni se par ridicole gesturile și personajele. Induoșător de ridicole. Desigur, Montesquieu n-are lua la rost și ne-ar întreba: „Chiar o să simțim întotdeauna numai ridicolul celorlalți?”. Depinde. Unii au un simț al ridicolului atît de puternic, încît ajunge să-i inhibe. Alții nu-l au deloc, și sîrîșesc adesea în cele mai mari hile situații. Să-i răspundem așadar lui Montesquieu cu vorbele lui Chaplin: „Tragedia stimulează simțul ridicolului, căci ridicolul e o atitudine de provocare – trebuie să rîdem de neputința noastră în fața forțelor naturii”.

Ce-ar fi, deci, dacă în mijlocul unei situații dramatice pentru noi, ne-am închipui pentru cîteva secunde că ne transferăm cu tot cu problemele noastre într-un film mut din anii '20? Cum mai bocim atunci, cum mai scuturăm batista, cum reacționăm cînd ne vedem în oglindă dați cu pudră și cu ruj, cum îngenuchem cînd facem declarația cea mai importantă din viață, cum dăm ochii peste cap de tristețe, cum ne plecăm privirea îngîndurată? Exercițiul ăsta s-ar putea să vă scape de simțul tragicii, un tip de sensibilitate extrem de periculoasă prin încăpăținarea cu care vrea să ne țină prizonierii în domeniul lucrurilor serioase. Probabil că cele mai mari acte de curaj de care sîntem în stare sînt și cele mai ridicole, așa că vă îndemnăm la ridicol și la dat bice blinde Rosinantei.

ISSN 1584-8272

Și noi sîntem deștepți

Pe lîngă siropul Norei Ephron, *You've Got Mail* (chiar! nu l-am mai văzut de mult), pe lista plăcerilor mele vinovate figurează și *Negociatorul*, un film curat de acțiune din 1998, semnat de F. Gary Gray. De ce mă tot uit la el cu plăcere? Pentru că, deși îl știu pe de rost, nu reușesc niciodată să mă plictisesc în cele 139 de minute ale sale și de fiecare dată mă satisface întrucit e un produs – de consum, da – executat la perfecție.

Scenariștii nu mă iau de proastă și mă introduc treptat în subiect, țîndu-mă în șah pînă la final. Un polițist american e pus sub acuzare de uciderea unui alt coleg, dar la disperare și știindu-se curat, acesta ia ostatici în interiorul secției de poliție pe doi șefi de-ai lui, o secretară și un pungaș mărut. Și, pentru că în puținul timp pînă ce situația să scape de sub control și-a dat seama că nu poate avea încredere în ai lui, cere un negociator străin.

Îmi place că frielele sînt atît de bine țînite în pumn, încît totul merge zeiss. De cum Danny Roman ia ostatici, zona e încercuită, clădirea evacuată, elicopterele încep să patruleze, televiziunea își înfișe camerele lîngă banda galbenă, iar un comitet de criză e repede alcătuit pe un șlep din apropiere. Îmi mai place apoi pentru că, deși în filmul ăsta toată lumea se știe cu toată lumea de la bun început (au dansat la nunțile și botezurile

Kevin Spacey, Samuel L. Jackson și Ron Rifkin în *Negociatorul*

colegilor, își cunosc soțiile, iar soțiile sînt și ele prietene între ele etc.), pînă la sfîrșitul filmului, crăpătura care apare cam de la început se cascadează tot mai mult. Dar nu, nu veți găsi replici al căror rost e să lege, ca muștarul, situații care nu se pot rezolva/rezuma inteligent.

Îmi mai place că filmul lui Gray are personaje. Și are actori! Și fiecare are parculuța lui pe care se poate desfășura. Samuel L. Jackson nu-i ia fața lui Kevin Spacey, deși nu pot spune exact cine-mi place mai mult. Și nu e vorba doar de rolurile principale. Puține sînt filmele – mai ales de consum – atît de generoase cu planul secund. E, cred, primul film în care l-am remarcat pe Paul Giamatti – extraordinar de nuanțat și memorabil prin cîteva replici și tot altăa grimase. Sau J.T. Walsh – șeful corupt –, la ultimul său rol, săracul. Sau Regina Taylor – care are un mare talent de comediantă, dar care de-atunci n-a mai prins

un rol pe măsură. Sau Ron Rifkin, alu-necos. Sau Stephen Lee/Farley, polițistul dolofan și inocent care nu știe să negocieze. Sau toți actorii cu cîte o replică sau nici una, dar care au figuri interesante și care joacă pe fundal cu toată responsabilitatea.

Negociatorul nu m-a înnebunit la premieră

Cum spuneam, totul merge ceas. Dar de-abia cînd în scenă intră negociatorul Chris Sabian (Kevin Spacey), lucrurile încep să intre într-o ordine controlată. Pentru că disperarea se transformă într-un duel al căruia participanți sînt doi oameni deștepți care se vor trezi la final în aceeași barcă. Dar cu cît efort, cu ce tur de forță și de viclenie și, mai ales, de încredere pe care numai doi adversari ce se respectă o pot avea unul în celălalt. Iar noi, spectatorii, ce făcăm în ăst rîstimp?

FILM
Iulia BLAGA

Păi, ne ținem pas cu pas după Roman și Sabian, și ne auzem creierul lucrînd, și ne consumăm, și rideam la gumele destul de dure, dar nu răutăcioase pe care ei le fac cu ceilalți – însă au tot dreptul pentru că sînt cele mai deștepte personaje din film. La fel de deștepte ca noi.

Dacă ce am spus mai sus vă sună prea ditirambic (la premieră filmul nu m-a înnebunit prea mult), să știți că am scuze. Am văzut un alt film cu polițiști corupți care mi-a stricat rău de tot gustul. Îi spune *Mindrie și glorie* și, deși îi are în rolurile principale pe Colin Farrell și Edward Norton, este unul dintre cele mai slabe filme ale anului. E interminabil pentru că n-are nici un pic de ritm și îți da senzația că acțiunile poliției sînt cam ce am văzut noi la CNN cu ocazia atacurilor teroriste de la Bombay. Niște cadre cu polițiști stînd, în care nu se întîmplă nimic. Mă rog, comparația e forțată. Însă am curiozitatea dacă veți rezista pînă la sfîrșit și nu vă veți plictisi după o oră să fiți luați de fraieri. Să vi se toarne pe gît ditamai tragedia greacă înfășurată într-o poveste decolorată cu polițiști corupți, soții de polițiști bolnave de cancer și slujbe de inmormentare cu muzică plină de substanță. Na, că m-am enervat!

Negociatorul/The Negotiator, 1998, de F. Gary Gray, cu: Samuel L. Jackson, Kevin Spacey, David Morse, Ron Rifkin

Mindrie și glorie/Pride and Glory, 2008, de Gavin O'Connor, cu: Colin Farrell, Edward Norton, Jon Voight, Noah Emmerich

Bicicleta

Aud puternice bătaî în ușa.

Deschid și văd în fața ușii un tip scund, negricios.
– Salut, domnule, sînt vecinul de jos. Abia m-am mutat în bloc. Am auzit că vinzi o bicicletă.
– Eu?!
– Hai, domnule, zău, îți dau cît nu face. Am neapărat nevoie de bicicletă.
– Dar la ce-ți trebuie așa de mult o bicicletă?
– Cum să-ți spun? Nici nu ne cunoaștem atît de bine și dumneata, poftim, vrei să-ți zic din prima la ce-mi trebuie bicicleta.
– Păi, cine ne oprește să ne cunoaștem?
– Ei, nu, că eu sînt un tip mai timid. Nu pot să am încredere în orișicine și,

hop!, să-i povestesc toată viața mea, ca să înțeleagă de ce-mi trebuie bicicleta.
– Scuză-mă, nu știam că bicicleta asta e o treabă atît de intimă.
– Păi, e.
– Atunci hai să nu stăm la ușă. Intră.
– Nu, mulțumesc, cine știe ce fel de om mai ești. Mă inviți în casă, îmi dai ceva de băut, eu mă ameteșc, mai vorbim una alta, îți povestesc ca prostul toate intimitățile mele, c-așa-s eu, gură spartă la băutura, și parcă văd că te enervezi și sari la bătaie.
– Da' de unde? Sînt un om liniștit.
– Nu, nu, mai bine vorbim aici... Să-ți spun, să nu-ți spun?! Uite-ți zic, că-mi pari totuși om de treabă, înțelegător: m-am

îndrăgostit.

– Ești sigur?
– Domnule, dar știu că te pricepi la oameni! Vezi în mine ca-ntr-o carte! Normal că nu sigur-sigur. Parcă poți ști ce-i dragostea! Nimic nu e sigur! Uite, eu, de exemplu. Încă mă mai gîndesc la fosta mea soție, dorm pe la o fostă prietenă și m-am îndrăgostit de-o tipă din celălalt capăt al orașului. Parcă asta-i dragostea? Naiba știe! Dar te-ntreb: aș mai fi strîns eu bani de bicicletă, dacă n-aș fi fost îndrăgostit?
– Ce legătură au una cu alta?
– Are, că m-am săturat să tot vin pe jos din celălalt capăt al orașului! Dacă aș avea o bicicletă, n-aș mai merge de mi se tocesc tălpile.

TRIMISUL NOSTRU SPECIAL

Florin LĂZĂRESCU

– E drept, dar cum te-ai mai plimba cu tipa, dacă ai bicicletă după tine?
– Bună-ntrebare! La asta nu m-am gîndit. Ce-ți spuneam eu că dragostea e complicată?! N-ai bicicletă, vîi ca prostul pe jos. Ai bicicletă, nu te mai poți plimba cu iubita. Și parcă vezi că nici nu iese nimic și te-ai ostenit degeaba.
– Ei, nu chiar degeaba. Bicicleta rămîne.
– Da, da, uite, chiar m-ai convins să ți-o cumpăr. Hai, domnule, cît ceri?
– Pe ce?
– Cum pe ce? Pe bicicletă!

– Ți-am spus eu că aș avea o bicicletă de vinzare?
– Mi-a zis mie cineva.
– Cine să-ți spună?
– N-am, domnule, bicicletă de vinzare. N-am deloc.
– Și-atunci de ce mă fierbi, domnule, degeaba? Nu-ți dai seama că pierd timp prețios?
– Eu îmi dau seama, dar ce vină am că n-am nici o bicicletă? De vină-i ăla care ți-a spus.
– Off, ce lume meschină. Toți își bat joc de-un biet îndrăgostit! Îți deschizi sufletul ca pe-o conservă și ei îți bat joc de tine.